

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

TOPONIMIJA SELA TRNČINA U POPOVU

Autor na temelju terenskoga istraživanja i pregleda povijesne građe obrađuje oko 450 toponimskih različenica u selu Trnčina u jugozapadnome dijelu Popova. U uvodnome se dijelu rada opisuje zemljopisni smještaj sela, iznosi kratak povijesni pregled i donosi osvrt na demografske prilike, u drugome se iznosi kratak opis bilježutih značajka mjesnih govora (npr. rijetko potvrđeni niječni oblici prezenta glagola *htjeti: nêteš, nête i nêtê*), u trećemu se obrađuju mjesni ojkonomi, donose njihove povijesne potvrde i navode rodovi koji nastanjuju ili su nastanjivali pojedina naselja u Trnčini, a u četvrtome se raščlanjuju mjesni toponimi po motivaciji. U petome se dijelu rada toponimi dijele prema jezičnome postanju. Iz obilja se toponomastičke građe izdvaja vjerojatni vlaški prežitak *Dimitor* (usp. hrvatski toponim *Počivala*).

1. Uvod

Selo *Trnčina* obuhvaća središnji i istočni dio župe Trebinja¹ u Popovu, kraju

¹ Naselje *Trebimlja/Trebinja* (A. *nâ Trebimlju / nâ Trebinju*) u povijesnim se vrelima spominje od 1283. Lik *Trebinja* (*Trebignia*), kako se naselje uglavnom nazivalo u crkvenim dokumentima i maticama, prvi je potvrđen, ali je u srednjovjekovlju u povijesnim vrelima najčešće potvrđen lik *Tribinja* (koji je prvi put potvrđen u istome dokumentu usporedno s navedenim likom *Trebimlja*). Lik pak *Trebimlja* (*Trebimiglia*) uglavnom se rabio u službenim popisima pučanstva, a potvrđen je od 1372. Osim toga, u povijesnim je vrelima (sve do konca 19. st.) razmjerno često zabilježen i lik *Trebimnja/Tribimnja*. Lik *Trebimnja* zabilježio sam na Brestici i tijekom dijalektoloških istraživanja u travnju 2013. Općina Ravno, kojoj naselje pripada, u službenim dokumentima selo naziva *Trebinjom*, a valja pričekati rezultate popisa pučanstva Bosne i Hercegovine 2013. kako bismo saznali je li lik *Trebinja* (koji je danas uvjerljivo najpotvrđeniji na terenu i od kojega se tvore mjesni etnici i ktetici: *Trëbinjanin, Trëbinjka, trebinjski*) postao i službenim u publikacijama Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine. U ovome radu selo ipak nazivam *Trebimljom* kako bih izbje-gao komunikacijski šum zbog homonimije u kosim padežima s oblicima ojkonomi *Trebinje*. Vjerojatno se na *Trebimlju/Trebinju* odnosi i velik dio srednjovjekovnih dokumenata koji se danas povezuju s Trebinjem s obzirom na to da su povijest istočne Hercegovine često proučavali ljudi koji nedovoljno poznaju teren i zbog toga što često susrećemo dokumente s oznakom *na Trebinju* (usp. Jireček 1892: 63), koje autori povezuju s Trebinjem, a vjerojatnije je da se odnose na Trebimlju. I danas *Trëbinjani* i *Trëbinjke* govore da odlaze *nâ Trebimlju / nâ Trebinju* dok *Trebinjci* i *Trëbinjke* govore da žive *u Trebinju* (opširnije o tome u Vidović 2008). Dakako da bi navedene dokumente po-

u neposrednome dubrovačkom zaleđu koje od Dubrovačkoga primorja razdvaja državna granica između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Selo se nalazi na najdužemu poprečnom rasjedu koji povezuje hercegovački krš s jadranskim priobaljem, a koji vodi od Crnoglava u Hrasnu do Slanoga u Dubrovačkome primorju (Lučić 2009: 128). Selo je nazvano po istoimenome središnjem naselju smještenomu na sjevernome obodu Popovskoga polja. Zaselak *Trnčina* kadšto se administrativno naziva i *Dônjā Trnčina* jer se zaseoci *Brèstica*, *Gājīc*, *Paràunići*, *Plànĵāk*, *Rūpnī Dô*, *Stārā* i *Vđjevići*, koji se nalaze u brdskome masivu jugozapadnoga dijela Popova, skupno nazivaju *Gōrnjā Trnčina*. Trnčini pripada i zaselak *Prijévor* smješten oko dva kilometara istočno od zaseoka Trnčina prema Ravnome. Pripadaju joj i odavno napušteni zaseoci *Čôrci*, *Gôjkovice*, *Sûšci*, *Tocílje/Tocílji* i *Vitine*. O razmjerima smjena stanovništva dostatno govori činjenica da su na gotovo istim mjestima u različitim razdobljima nastajala naselja. Tako se u blizini srednjovjekovnoga sjedišta Vlaha Kutlovića (roda koji je nastanjivao čitavo područje od Golokordića kod Pećine do Sušaka kod Prijedora te koji je imao posjede u Gornjoj Trnčini), koje se spominje još u 17. st., razvilo naselje Sušci, zatim na nešto suženome području Sušaka naselje Čorci da bi na koncu raseljavanjem Čoraka nastao Prijedor. U blizini Rupnoga Dola nalazila su se stara sela Gojkovice i Vitine, u neposrednoj blizini Tocilja razvila se Brestica, a nekoć se Trnčina nalazila nešto južnije i na nešto višoj nadmorskoj visini od današnjega položaja, negdje kod kućišta Miljančića.

Iako su povijesni podatci o Trnčini razmjerno oskudni (što puk nastoji nadomjestiti mnogobrojnim narodnim predajama), razvidno je da je selo naseljeno u kontinuitetu od pretpovijesti. Tako Carl Patsch (2005/2006: 168, 179) spominje jednu izdvojenu utvrđenu gradinu s gomilom (za koju drži da je mogla biti podignuta u čast kojega plemenskog ilirskog velikana) i još desetak gradina uz stazu koja od Pećine vodi prema Trnčini. Isti autor spominje i jednu gradinu uz stazu između Zagorca i Trnčine uza koju se, na groblju Lokva, nalazi i tridesetak stećaka. Osim materijalnih dokaza i oskudnih povijesnih podataka o srednjovjekovnim stanovnicima Trnčine ne znamo previše. Poznato je tek da se na području Trnčine nalazio vlaški katun Kutlovići (*Cutlouich*). Prve podatke o navedenome katunu nahodimo 1383. Godine 1425. spominju se Rakoje Božičković (*Rachoe Bositchouich*) i Vukašin Vojsalić (*Volchasinnum Voysalgich*) iz Kutlovića, ljudi vlastelina Grgura Nikolića koji je upravljao Popovom. Godine 1448. kao ljudi Vukašina Grgurevića koji stanuju na Tribimlji (*Tribimla*; današnja Trebimlja) i Kutlovićima spomi-

novno trebali provjeriti povjesničari i klasični filolozi, a valja imati na umu i podatak da se Trebinje kao upravno središte razvilo razmjerno kasno, tek u 17. st. O isprepletenosti sudbine Trebimlje/Trebinje i Trebinja svjedoči zanimljiva tvrdnja Anselma Katića, trebinjsko-mrkanskoga biskupa iz druge polovice 18. st., kako je Trebimlja nastala nakon što su Tatari 1241./1242. porušili Trebinje i otišli dan hoda na zapad, dakle u današnju Trebimlju.

nju se Vukota Milenić (*Vuchota Milenich*), Radosav Miljević (*Radosauus Milglie-uich*), Radovan Vekatović (*Radouanus Vecahtouich*), Radič Pribetković (*Radič Pribetchouich*), Mil Milatović (*Mil Milatouich*), Novak Strižević (*Nouach Strie-seuich*), Radosav Rakić (*Radosauus Rachic*) i Božidar Budečević (*Bosidar Bude-zeuich*). Kao stanovnici Kutlovića 1456. spominju se Radoš Radovanković (*Rados Radouanchouich*), Radoslav Slavomirović (*Radoslauus Slaoumirouich*) i Vladič Medojević (*Vladic Medoeuich*), sada podanici Stjepana Vukčića Kosače, 1469. u sudskome predmetu povezanom s jednom pljačkom spominje se Stjepan Milatović (*Stiepanus Milatouich*; Kurtović 2011: 674–675), a godine 1465. Blanka Tasovac iz Kutlovića (*Bianca di Tasouaz du Cutlouich*; Sivrić 1999: 98). Obitelj Mornjitić iz sela Kutlovići² (*Morgnitich de villa Cutlovich*) Euzebije Fermendžin (1892: 560–561) ubraja među bosanske plemenitaše. Naselje Kutlovići spominje se i u matičama župe Lisac u Dubrovačkome primorju. Ondje se kao krsna kuma 1652. spominje Alinda Đurina iz Kut(l)ovića (Puljić 2001: 56). Treba napomenuti kako se i danas stanovnike Trnčine, Cicrine i Trebimlje naziva *Kütlovičāni* te da se dio Popovskoga polja pod Trnčinom naziva Vlaško polje. Osim toga, u Gornjoj Hercegovini, nedaleko od planine Crvanj na kojoj su sa stokom lještovali trebinjski planištari, također postoji selo Kutlovići. Milenko S. Filipović i Ljubo Mićević (1959: 124) i u 20. st. Trnčinu ubrajaju među naselja u kojima se izrazita većina stanovnika bavi stočarstvom.

Podatci su o Trnčini tijekom prvih stoljeća osmanlijske vladavine još oskudniji. Ponešto nam podataka nude tek crkveni zapisi, usmena predaja i arheološki neobrađeni materijalni ostatci. Tako je zaselak Rupni Do bio matičnim mjestom popovskih Andrijaševića (u povijesnim se vrelima kao doseljenici iz Popova u Dubrovnik Andrijaševići spominju od 1501.), roda iz kojega potječu dva biskupa (skadarski biskup Dominik Andrijašević i sofijski nadbiskup Marko Andrijašević) te koji se, nakon sukoba s Osmanlijama, preselio u Dalmaciju, ponajprije u Dubrovačko i Makarsko primorje te u hercegovački dio Neretvanske krajine³. „Nekad cvatuće selo“, kako je Prijevoru tepao trebinjski župnik Ivan Raguž, po predaji je bilo privremeno boravište trebinjsko-mrkanskih biskupa, a u njegovoj se blizini nalaze zaseoci Ćorci i Sušci (najvjerojatnije se na tome području nalazilo i središnje naselje Vlaha Kutlovića) raseljeni zbog sukoba mjesnoga pučanstva s Osmanlijama i uskocima. Iznad zaseoka Trnčina i danas se nalaze ruševina kuća raseljenoga roda Miljančić koji je posjede imao i u Popovskome polju.

Prve podatke o broju stanovnika i naseljima na području Trnčine dobivamo tek početkom 17. stoljeća, a u tim se popisima, koliko je dosad poznato, prvi put spominje većina naselja koja joj pripadaju iako su barem neka od njih (zasigur-

² Pritom Fermendžin Kutloviće pogrešno smješta u Zažablje.

³ Godine 1792. u Čeljevu je živjela četveročlana obitelj Vide Arkasine, a četveročlana obitelj Mate Arkesine napućivala je Klepca (Perić 2006: 199, 201).

no Prijevor, Rupni Do i Trnčina) naseljena stoljećima prije, što potvrđuje postojanje srednjovjekovnih crkava (primjerice, crkva svetoga Nikole i ruševine crkve svetoga Roka u Rupnome Dolu) i razvaline utvrđenih zdanja (dosad arheološki zanemaren kompleks Andrijaševića dvora s utvrdom također u Rupnome Dolu). Po *Stanju katolika Trebinjsko-mrkanske biskupije* iz 1624. u naselju je Andrijaši (najvjerojatnije današnjemu Rupnome Dolu) bilo 120 katoličkih kuća. Vjerojatno se navedeni podatci odnose i na naselja Trebimlja i Cicrina sa zaseocima koji nisu bili zasebno popisani. Godine 1629. fra Dominik Andrijašević nabraja popovske župe. Župi Rupni Do pripadali su tada uz istoimeno selo još i Gajic, Paraunići, Trnčina i Vojevići, a Prijevor (tada zabilježen ikavskim izgovorom – *Privor*) je pripadao župi Ravno (Draganović 1934: 53–54). U popisu iz 1639. navodi se samo Trnčina u kojoj je bilo 10 katoličkih kuća (Jačov 1983: 401). Prema popisu iz 1733. najnapučeniji je zaselak sela Trnčina bio Rupni Do. U njemu su stanovala 44 katolika (6 obitelji). U Trnčini je stanovalo 39 katolika (6 obitelji) i 1 muslimanska obitelj, na Prijevoru 29 katolika (5 obitelji), u Zatmorju i Paraunićima, koji su skupno popisani, 28 katolika (4 obitelji), na Planiku (današnjemu Planjaku) 21 katolik (1 obitelj), na Gajicu 15 katolika (2 obitelji), na Brestici 6 katolika (1 obitelj) te na Vojevićima dvije katoličke i jedna muslimanska obitelj (Krešić 2006: 469–470). Za razliku od obližnjih sela (Ravnoga, Čvaljine i Zavale) u Trnčini nije zabilježeno popravoslavljanje katolika, ali su pojedini rodovi islamizirani. U zaseoku Vojevići i danas žive pripadnici muslimanskoga roda Bojčić o čijemu podrijetlu postoje dvije predaje. Po jednoj potječu od Boška (Boje) Džamarije iz Trnčine koji se poturčio kako bi preuzeo Kulaševo imanje na Vojevićima te su po njegovu imenu Džamarije dobili prezime, a po drugoj su rodom iz Koteza u Dubrovačkome primorju. Sami Bojčići tvrde kako su rodom iz Dubrava. Svakako su islamizirani najkasnije sredinom 17. st. jer se 1663. spominju Alija i Ibrahim Bojčić, od kojih je prvi poginuo na Vrulji kao zapovjednik utvrde Zadvarje, a u kuće su se islamiziranih Bojčića u Zažablju koncem 17. naseljavali stanovnici sela Dobranje (Vidović 2006: 198). U 18. st. Bojčići su bili na zlu glasu jer su napadali obližnje Čepikuće u Dubrovačkome primorju i ravanjske župnike (Kriste 1999: 191). Da je vrlo vjerojatno kako Bojčići uistinu potječu od Džamarija, svjedoči podatak da se jedna muslimanska obitelj spominje i u Trnčini 1733. Na Paraunićima je živjela islamizirana obitelj Šabanović⁴. Riječ je o potomcima Ilije Josipovića koji se poturčio nakon što su mu dva brata pogubljena jer nisu htjela Osmanlijama plaćati harač (Kriste 1999: 202). Ilija je promijenio osobno ime u Šaban te su se islamizirani Josipovići po njemu prozvali Šabanovićima. Josipovići su se navodno na Parauniće doselili iz Lisca kao sluge franjevačkoga samostana u Slanome koji je ondje imao posjede (Filipović, Mićević 1959: 169). Prijelaz na islam morao se dogoditi nakon 1733. jer se po popisu iz te godine ne spominje ni jedan musliman u Zatmorju i Pa-

⁴ Dio se obitelji iselio na Mljet gdje se vratio na katoličku vjeru (Sivrić 2003: 386).

raunićima (naselja su skupno popisana). Godine 1937. sa Žabice kod Ljubinja na Parauniće se doselio muslimanski rod Elezović. Po predaji se islamizirao i jedan Kulaš kojemu je dosadilo sporenje s Bojčićima te je promijenio prezime u Marić. Novo je prezime bilo motivirano imenom njegove majke Marije. U povijesnim se vrelima kao bivši posjednici 1694. i 1695. spominju i mnogi turski posjednici, od kojih mnogi nisu bili nastanjeni u selu. Izdvojiti ću tek Huseina Nikolića (Rupni Do) i Huseina Puljića (Gajic), nositelje prezimena koja su u Popovu tijekom povijesti uglavnom nosili katolici (Hrabak 1985: 35, 42). Velikim pritiscima, stalnim raseljavanjima pa i uskočkim napadima unatoč islamizacija nije zahvatila Trnčinu (ni Popovo u cijelosti) u većoj mjeri, a udio je muslimana rijetko prelazio 15 % (do polovice 18. st. nije prelazio ni 10 %). Ipak treba napomenuti da su Vojevići i Paraunići naselja najbliža moru na povijesnome hrvatskom dijelu jadranske obale s muslimanskom većinom. U razdoblju 1782. – 1785. pučanstvo su čitavoga Popova prorijedile epidemije kolere (koju je puk nazivao kugom). Tijekom Hercegovačkoga ustanka 1875. – 1878. gotovo je cjelokupno stanovništvo Trnčine prebjeglo u Dubrovačko primorje. Samo je u župi Lisac 1876. bilo smješteno 195 Trnčinjana: 62 iz Trnčine, 32 s Gajica, 29 s Brestice, 25 iz Rupnoga Dola, 16 s Planjaka, 13 s Prijevara, 12 s Vojevića i 6 s Paraunića⁵ (izračun prema Kriste 2007: 81–87). Po austrougarskome popisu iz 1879. (Popis 1879: 118) u Trnčini je živjelo 269 stanovnika, od čega 239 (88,85 %) katolika i 30 (11,15 %) muslimana, godine 1895. broj je stanovnika narastao na 295, od čega je bilo 264 (89,49 %) katolika i 31 (10,51 %) musliman. Godine 1920. u Trnčini je živjelo 350, a 1931. godine 396 stanovnika. Po procjeni Ljube Mićevića (Filipović, Mićević 1959: 72) u Trnčini su 1938. godine bila 54 kućanstva, od čega 43 (79,64 %) katoličkih i 11 (20,26 %) muslimanskih. Sudeći po demografskim pokazateljima u Trnčini je moglo živjeti oko 380 stanovnika.⁶ U Drugome svjetskom ratu i poraću u Trnčini je stradalo 36 Hrvata, od čega 18 u zaseoku Trnčina, 7 u Rupnome Dolu, 4 na Gajicu, po 3 na Prijevoru i Vojevićima te 1 na Brestici, odnosno svaki četvrti muškarac (izračunano prema Puljić, Vukorep, Bender 2001: 604–605). Velikim ratnim gubitcima unatoč 1948. godine broj je stanovnika narastao na 434 da bi se od Drugoga svjetskog rata počeo smanjivati. Do ukidanja željezničke pruge 1976. pad nije bio toliko izražen (godine 1971. u Trnčini je živjelo 340 stanovnika), no od te godine do 1991. broj se stanovnika u selu tripot smanjio, što je donekle povećalo udio Bošnjaka u mjesnome stanovništvu jer je val iseljavanja snažnije zahvatio hrvatsko stanovništvo. Tako je 1981. godine u Trnčini živjelo 265 stanovnika, od čega 241 Hrvat (90,94 %) i 24 (9,06 %) Bošnjaka, a 1991. godine 123 stanovnika, od čega 106 (86,18 %) Hrvata i 17 (13,82 %)

⁵ Brojke za Parauniće i Planjak nisu posve pouzdane.

⁶ S tim da se čini da je udio muslimanskoga stanovništva u Mićevićevu popisu nerealno visok jer se u prijeratnim i poslijeratnim popisima njihov udio kretao oko 10 %, a muslimanskih je žrtava Drugoga svjetskog rata u postotcima bilo znatno manje.

Bošnjaka. Danas pak na području Trnčine živi četrdesetak stanovnika razbacanih po zaseocima (stalne stanovnike još imaju Brestica, Gajic, Rupni Do, Trnčina i Vojevići), a u Republici Hrvatskoj 1991. godine živjela su 163 Hrvata i 4 Bošnjaka rođena u Trnčini, dakle četiri puta više Trnčana nego što ih danas živi u matičnome selu (SBiH: 258–259). Pa iako je Trnčina dobrim dijelom raseljena, nije ostala bez budućnosti. Čak i raseljeni zaseoci i danas imaju barem povremene stanovnike, pa čak i povratnike, a pokušaji oživljavanja gospodarstva, bolja prometna povezanost i blizina Dubrovnika daju nadu u bolje sutra.

Zemljovid. 1. Zemljopisni položaj Trnčine⁷

⁷ Zemljovid je izradio Branimir Brgles na čemu mu ovom prigodom zahvaljujem. Podcrтана su naselja u kojima sam prije obilaska Trnčine obavio dijalektološka istraživanja.

Ovaj je rad plod nastavka projekta prikupljanja toponimijske baštine Zažablja i Popova koji je osmislio i vodio Stanislav Vukorep, s kojim sam obavio više terenskih istraživanja u Trnčini od rujna 2012. do travnja 2013., koji mi je ustupio dio svoje rukopisne građe u vezi s predajama o podrijetlu pojedinih rodova i postanju nekih toponima te bez čije pomoći ne bi bilo ni ovoga rada. Zahvaljujem i Đuri Kristi na mnogim iznimno vrijednim jezičnim i izvanjezičnim podacima. Na koncu zahvaljujem i ispitanicima Janji (1936.) i Mati Ćorak (1931.) te Niki Prkut (1931.) s Brestice, Marku Radiću Sekulu (1928.) iz Gajica, Milenku (1944.) i Srećku Radiću (1949.) s Planjaka, Vinku Đurasoviću (1964.) s Prijedora, Marku Sokolu (1928.) iz Rupnoga Dola i Draganu Vukiću (1967.) iz Trnčine ne samo na podatcima nego i na ugodnu druženju te iskazanu strpljenju. Njihova je najveća zasluga to što je velik dio bogate toponimijske građe popisan i otrgnut zaboravu.

2. Kratak dijalektološki prikaz mjesnih govora

Kako sam o mjesnim govorima u Zažablju i Popovu napisao nekoliko radova, izdvojit ću samo nekoliko važnih općih jezičnih značajka popovskih mjesnih govora i nekoliko onih po kojima se Trnčina među njima donekle izdvaja. Mjesni govori u Zažablju i Popovu svrstavaju se u skupinu novoštokavskih ijekavskih govora (da su nekoć bili ikavski i šćakavski razvidno je i iz mjesne toponimije; usp. Vidović 2009b), no u njima su, ponajprije zbog izoliranosti navedenoga područja, ušćuvane neke naglasne, fonološke, morfološke i sintaktičke značajke koje bacaju novo svjetlo na dosadašnju podjelu štokavskih dijalekata. Na fonološkoj je razini bitno da se *jat* u dugim slogovima u Popovu izgovara uglavnom dvosložno⁸ (*cijêv, mijêh, lijêk, bijêlo*)⁹, a kratki *jat* daje *je* (*bjêžat, vjêtar*). U samoj sam Trnčini češće nailazio na jednosložni izgovor (dakle, *cijêv, mijêh, lijêk*). Kratki se *jat* iza pokriivenoga *r* odražava kao *je* i u općemu leksiku (*crêpovi, grehòta, prêvara*) i u toponimiji (*Brêgovi, Brêstica, Brežúljak, Drêva, Vrêskova glàvica*). U govoru su prisutni i hiperijekavizmi kao što su *Spljêt* (< *Split*), *mjêrís* (: psl. **myrŭ*), *sijêrnica* (< psl. **syrŭ*), a provedbom je 3. jotacije fonemski sustav mjesnih govora obogaćen za dva nova fonema – *ś* (*śétlo, śêtovat*) i *ź* (*kòži, ùžašit, źènica*).

U Popovu i Zažablju česti su lokativi na *-i* (< *-ih*), poglavito u Trnčini (npr. *na Paràunići, na strugòvi, nà Vojevići, ù guvānci*). U Trnčini sam zabilježio zanimljive niječne oblike pomoćnoga glagola *htjeti: nêteš, nête* i *nêtê*.¹⁰ Određene sam na-

⁸ Da je jednosložni izgovor stariji, potvrđuju i primjeri *pljêsak* 'pijesak' i *mjêko* 'mlijeko' zabilježeni u popovskim (Ravno) i zažapskim (Vidonje) govorima u kojima danas prevladava dvosložni izgovor *jata*.

⁹ Kod Bošnjaka u Dubravama, ali i u Višićima, Dubravici kod Sjekosa i u Rabranima u Gornjemu Hrasnu prevladava jednosložni izgovor. Dvosložni je izgovor razmjerno novijega postanja (usp. Halilović 1996: 74–82).

¹⁰ Moguće da je riječ o razjednačivanju *ć-š* > *t-š* koje je poopćeno u 3. licu, a na što je mogao

glasne razlike između Trnčana i obližnjih naselja¹¹ pronašao i u ojkonimiji. Trnčani tako izgovaraju *Gàjtc* (G. *Gajica*), a Trebinjci i Hutovci *Gäjic* (G. *Gajica*). Razlike sam u naglascima bilježio čak i pojedinim trmačkim (o etnicima i kteticima više nešto poslije) zaseocima, u općemu, ali i toponimiji. U zaseoku Trnčina bilježim toponime *Ôsôje* i *Prisôje*, a na Prijevoru *Ôsoje* i *Prisoje*, u Trnčini *Bâšča*, a na Planjaku *Bâšča*, u Rupnome se Dolu (i u toponimiji i u općemu leksiku) izgovara *bjêlî*, a u ostalim zaseocima *bijêlî*, u Rupnome je Dolu došlo do neutralizacije kratkoga i dugoga slogotvornog *r*, a u ostalim se naseljima razlika u dužini čuva. Nadalje, u zaseoku Brestica u likovima je imena obližnjih naselja Ravno i Trebimlja (koju puk uglavnom naziva Trebinjom) došlo do razjednačivanja *vn > mn* (*Râvnô > Râmnô*), odnosno *mlj > mnj* (*Trebimlja > Trebimnja*). U Trnčini sam (doduše rijetko) zabilježio i silazne naglaske u oblicima nekih prefigiranih glagola (primjerice, *odlêceli*, *začêpili*). U nekoliko sam primjera zabilježio i pojavu duljenja pred sonantom na Gajicu (npr. *Kûsêv dô*). Izdvajam i etnik *Kûtlovičan*, jedini muški etnik tvoren sufiksom *-an* koji sam zabilježio u hrvatskim govorima istočno od rijeke Neretve.

Uzroci su tolikih razlika između govora različitih zaselaka u različiteme podrijetlu Trnčana. Starosjedilačko se stanovništvo zadržalo u većoj mjeri u Trnčini te na Prijevoru i Vojevićima, dok je stanovništvo ostalih naselja (čak i starijih poput Rupnoga Dola) razmjerno mlađe i doseljeno u više migracijskih valova te je sa sobom nosilo ne samo govor sela iz kojega je poteklo, nego, zbog izoliranosti, i govor razdoblja tijekom kojega se doselilo.

3. Zaseoci sela Trnčina

3.1. Trnčina (G. iz Trnčinē)

Središnji zaselak Trnčine, smješten na južnome obodu Popovskoga polja, po kojemu je prozvano čitavo područje središnje visoravni u jugozapadnome dijelu Popova, u povijesnim se vrelima spominje razmjerno kasno, tek u popisu katoličkih kućanstava iz 1629. kad ga fra Dominik Andrijašević spominje kao jedno od naselja unutar župe Rupni Do. Koncem 17. st. u mletačkim dokumentima zabilježen je lik *Trampcina* vjerojatno uvjetovan mjesnim likom *Trmčina* (*Tarmci-*

utjecati i lik *nete* iz 3. l. množine (u više su govora zabilježeni likovi *nećete*, ali *nete* i *oćete*, ali *ote*). Naime, još se od praslavenskoga miješaju *je-* i *i-* prezent, primjerice u ruskome. U štokavskome je lik na *-t-* u 3. l. mn. svakako stariji, što se vidi po naglascima *nećê* (i *hòćê*), čega u *je-*prezentu nema (a što odgovara ruskomu *xatjât*). U čakavskome govoru Novoga Vinodolskoga zabilježen je lik *otê* (ali *oćete*). Na tumačenju i podacima zahvaljujem Mati Kapoviću.

¹¹ Sociolingvistički je u Popovu posebno zanimljiv govor žena u Ravnome. Mnoge Ravanjke, naime, poglavito u komunikaciji sa strancima, imaju dubrovački vokalizam. Ravno je popovsko upravno središte pa se na taj način njegove stanovnice nastoje izdvojiti od ostalih Popovka. Dubrovački vokalizam u govoru žena iz drugih sela nisam zabilježio.

na) koji je najčešće zabilježen u matičnim knjigama u 18. st. Odrazi su toga lika ženski etnik *Trmačka* (usp. mjesni lik *žemski* ‘ženski’) i ktetik *trmačkī* te prezimenu *Trmčanin* (*Tarmcianin*). Upravo bismo zbog navedenih povijesnih potvrda, ženskoga etnika i ktetika te zemljopisnoga smještaja naselja na obodu Popovskoga polja (u kojemu su magle česte) ime Trnčina mogli dovesti u svezu s apelativom *trma* ‘maglina strpana pri dnu obzorja u vrijeme ljetnih sparina’ koji u Makarskome primorju bilježi Mihovil Pavlinović (ARj 18: 695) te bi navedeni popovski toponim bio usporediv s ojkonimima Kopreno i Maglaj¹². Mlađi je lik *Trnčina* mogao nastati ukrštanjem s puku prozirnom fitonimijskom osnovom *trn* (crni se trn inače stavljao pred kuće da bi se na njega, po pučkome vjerovanju, naboli zlodusi). U Trnčini se inače nalazi crkva svetoga Đurđa, a zanimljivo je da se dio njiva u udolinama južno od sela naziva *Zmajevice*. Jurjeva borba sa zmajem usporediva je s Perunovom borbom s Velesom kojega Gromovnik udara gromom (Katičić 1998: 305–306). Istočno je od Trnčine (kod Čvaljine) i brdo *Zvzid* u čijemu se imenu odrazilo ime slavenskoga božanstva vjetra (usp. Šimunović 2009: 337). Na postojanje „sakralnih sklopova“ u Popovu inače upozorava Ivo Lučić (2009: 351–352). Po predaji se nekoć na brdu Lisac nalazila kapelica sv. Ane koju su mjesni muslimani kanili oskvrnuti te su nakon udara groma križ i hrpa kamenja od koje je kapelica građena odbačeni u polje pod Trnčinom te je ondje izgrađena nova kapelica. Kod lokve Čiste po predaji se nalazila crkva sv. Nikole koju spominju i Filipović i Mićević (1959: 167). Vjerojatno se selo nekoć nalazilo na području današnjih Miljančića, na nešto višoj nadmorskoj visini u odnosu na današnji položaj. Po predaji se staro naselje nalazilo i u Podlokanju. Treba napomenuti da su selo tijekom povijesti više puta pustošili uskoci.

Miljančići (< *Miljan* < *Mile* < *Miloslav*) su po predaji rod koji je selo nastanjivao i tijekom osmanlijske okupacije. Navodno su se odselili u Bjelimiće (u kojima su donedavna također ljetovali popovski planišтари). Vjerojatno su potomci srednjovjekovnih Miljanovića/Miljenovića. Naime, godine 1465. kao katunari se među Vlasima Bobanima (koji su bili vazali vojvode Sandalja Hranića te njegovih nasljednika Stjepana Vukčića Kosače i Vladislava Kosače) spominju braća Ivan i Pokrajac Miljenović (Kurtović 2011: 666) čiji bi spomen mogao biti očuvan u toponimu *Miljanović dolina* u Kijevu Dolu te je moguće da se rod nakon osmanlijskih osvajanja preselio u Trnčinu. Starosjedilačkim se rododržje i izumrlji *Ràdmilovići/Rázmilovići* (< *Radmio*) od kojih po predaju podrijetlo vuku rodovi *Lònac* (< *lonac*) i *Vúkić*. Vukići su nosili nekoć prezimena *Màrūn* (< *Marun* < *Maro* < *Marin*) i *Ānić* (< *Ana*)¹³ te se, također po predaji, kao sluga u Radmilo-

¹² U ARj (21: 695) je zabilježen i hidronim Trmčište. Kako se magla obično stvara iz vodotoke, čini mi se mogućim da su apelativom *trma* mogla biti motivirana mnoga vrelišta. Kod Kruševca u Srbiji zabilježen je i toponim Trmčare.

¹³ Po jednoj su od predaja Lonci prezime dobili po tome što je jedan od Razmilovića razbio lon-

vića u Trnčini stalno nastanio jedan od Džamarija. Rod je *Džamarija* (< *Zamari*¹⁴ < *Zan* ‘Ivan’ + *Marija*) u maticama zabilježen i pod prezimenima *Kujundžić* (< *kujundžija* ‘zlatar’ < tur. *kuyumcu*), *Mihić* (< *Miho* < *Mihael/Mihajlo/Mihovil*) i *Talajić* (< *Talaja* < *Tale* < *Tadija*), a podrijetlom je iz obližnje Strmice. U povijesnim vrelima nahodimo da su Trnčinu nastanjivali i katolički rodovi *Bèćū*¹⁵ (< *Bećir* < tur. *Bekir*), *Bòšković Krístić* (< *Boško* [< *Božo* < *Božidar*] + *Kriste* [< *Kristofor*])¹⁶, *Filipović*¹⁷ (< *Filip*), *Kàrvan* (< *karvan* ‘karavana’ < tur. *kervan*) i *Miletić*¹⁸ (< *Mileta* < *Mile* < *Miloslav*) te muslimanski *Vûjnović*¹⁹ (< *Vujin* < *Vujo* < *Vuk*). U narodnoj se predaji u Trnčini spominju još katolički rodovi *Đurić*²⁰ (< *Đuro* < *Đurađ*, ogranak Dobroslavića), *Kòvāč* (< *kovač*; ogranak Dobroslavića), *Mijātović* (< *Mijat* < *Mijo* < *Mihael/Mihajlo/Mihovil*; vjerojatno ogranak Dobroslavića²¹), *Ràič* (< *Raič* < *Rajo* < *Radomir/Radoslav*; postoji toponim *Raičeve ograde*) i *Vidojević* (< *Vidoje* < *Vido* < *Vid/Vidoslav*; vjerojatno predci današnjih Vidovića u Zažablju). U mjesnoj je toponimiji ušćuvan spomen na rod *Kněžić* (< *knez*) iz Hrasna (spominje se i na Zelenikovcu) i *Vučina* (< *Vučina* < *Vuko* < *Vuk*) iz Glumine.

Etnici: *Trnčanin* i *Trmačka*; kтетик: *trmački*.²²

ce nekomu trgovcu u prolazu, a Vukići jer je jedan od Razmilovića bio dlakav kao vuk (Kriste 1999: 181, 183). Zanimljivo je da su po upisima u maticama oba roda početkom 18. st. stanovala u Veljoj Međi. Treba ujedno napomenuti da su u povijesnim vrelima prezime Radmilović nekoć nosili pripadnici roda Krečak (Marić 2011: 161).

¹⁴ Osobno ime *Zamari* 1044. u Dubrovniku bilježi Konstantin Jireček (1962: 355). Pučka predaja povezuje prezime s apelativom *džamo* ‘izrađivač prozora’.

¹⁵ Rod Bećir spominje se u Trnčini 1695., na Trebimlji postoji i toponim *Bećirev dō* (usp. Vidović 2010: 324), a u obližnjim se Majkovima u Dubrovačkome primorju rod Bećir (zabilježen katkad i kao Bešir) spominje 1647. – 1720. (Golušić 1991: 185).

¹⁶ Nikola Kristić spominje se 1845. u Trnčini, a Ivana, kći Šimuna Boškovića *seu* Kristića iz Trnčine krštena je 1848. Potonji se pripadnik roda Bošković doselio u Trnčinu kao domazet u Vukića (Marić 2011: 141). Katolički se rod Bošković iz Orahova Dola (čiji je pripadnik bio i glasoviti znanstvenik Ruđer Bošković) raslojio na Kristiće i Tomičiće, a po nekim podatcima i na Pandže.

¹⁷ Godine 1816. spominje se u Dubrovniku Vid Filipović iz Trnčine (*Vitum... Filipouich da Tarcina*; Sivrić 2003: 326).

¹⁸ U Hutovu i Dobrovu Miletići su nosili etničko prezime Trnčanin.

¹⁹ Godine 1744. kao vjenčani se kum Ivanu Filipoviću spominje Mustafa Vujnović (Milićević 2005: 718) iz Turkovića, a Mehmed Vujnović (najvjerojatnije iz Trnčine) bio je vjenčani kum Ivanu Džamariji (Sivrić 2003: 39).

²⁰ Đurići se u Popovu spominju od 1728. (Sivrić 2003: 325).

²¹ Dobroslavići se u 18. st. spominju kao povremeni stanovnici Trnčine (Sivrić 2003: 224).

²² Etnici *Trnčanin* i *Trmačka* te kтетик *trmački* odnose se, dakako, i na stanovnika župe te su nadređeni etnicima koji se odnose na stanovnike pojedinoga zaseoka koji služe za identifikaciju samo u užemu zavičaju. Tako će se stanovnik Rupnoga Dola u Ravnome predstaviti kao Rupodoljanin (jer Ravnjani znaju gdje je Rupni Do), u Slanome kao Trnčanin (jer je naselje nešto udaljenije pa se pretpostavlja da je čuo za župu, ali ne i za zaselak), a u Metkoviću ili Dubrovniku kao Popovac (područna odrednica). Sličnu sam pojavio zabilježio u Neretvanskoj krajini, a Ankica Čilaš Šimpra-

3.2. Brèstica (G. s Brèsticē²³)

Selo je Brestica smješteno tri kilometra južno od Trnčine i nekoliko stotina metara jugoistočno od istoimene lokve u kojoj su se, po predaji, utopila dva brata Andrijaševića. Zanimljivo je napomenuti da je na Trebimlji hidronim Brestica poimeničen te da ondje apelativ *brèstica* označuje svako pojilo (potvrđeno i u Kriste 2007: 215). Inače je brijest u pučkome vjerovanju (kao i drijen) simbol zdravlja, a obično se brestova stabla nahode uz lokve i druga manja zbirališta vode.

Brestica je mlađe naselje koje se u povijesnim vrelima spominje tek 1712. prigodom krštenja Ivane Prkut²⁴ (Kriste 1999: 197). Godine 1733. selo je nastanjivala tek jedna šesteročlana obitelj. Rod je *Pr̀kut*²⁵ (< *prkut* ‘prznica’) nekoć nosio prezime *Dádić* (< *Dado* < *Damir*) te je jedini nastanjivao Bresticu sve do konca 18. st. kad se u taj zaselak s Prijevora doseljava rod *Ćórak* (< *ćorak* < *ćoro* ‘slijepac’ < tur. *kör*) čiji su pripadnici isprva imali dvojno prebivalište (na Brestici i Prijevoru). Na ženinstvo se u Prkuta nakon Drugoga svjetskog rata doselio i jedan pripadnik roda *Bóro* (< *Boro* < *Boroje* < *Borimir/Borislav*) sa Strmice. Nedaleko od Brestice nalazi se napušteno selo koje se nazivalo *Tocílji*, *Tocílje* (lik je nastao prema akuzativnome liku imena Tocilji) i *Tocíljani*. I danas se ondje nalaze kuće i guma kojima se služe Ćorci. Rod se *Tòcílj* (< *tocilo* ‘tocilj, brus u obliku kotača koji se okreće oko osi’) po predaji iselio u Dalmaciju.²⁶

Etnici: *Brèstičanin* (rijetko), *Brèstička*; ktetik: *brèstičkī*

3.3. Gājic²⁷ (G. s Gajíca)

Gajic je smješten nekoliko kilometara jugoistočno od Rupnoga Dola, čijim se dijelom nekoć smatrao. Selo je prepoznatljivo po jedinstvenoj arhitekturi čak i

ga (2012: 18) u Drniškoj krajini. Za šire područje župe Trebimlja (ali ponajprije za Trnčinu) Ravnjani rabe etnike *Kütlovićani* i *Kütlovićka* te ktetik *kütlovički*.

²³ Stanovnici naselja koja se nalaze na sličnoj nadmorskoj visini kadšto govore i iz *Brèstice*.

²⁴ Neki autori tvrde da se popovska Brestica spominju u *Poimeničnome popisu sandžaka vilajeta Hercegovine 1475. – 1477.* (Aličić 1985: 496), no ondje se navodi kako selo Brestica pripada Gradcu (poput Moševića), a ne Popovu (poput Cicrine, Dvrsnice, Ravnoga itd.). S obzirom na tu činjenicu i činjenicu da se zažapska Brestica spominje u još nekoliko povijesnih vrela u 16. i 17. st., razložno je zaključiti da je u *Poimeničnome popisu* spomenuta upravo zažapska Brestica.

²⁵ Navodno su Prkuti dobili prezime po tome što je netko od Dadića skrio hljeb kruha za objedom u društvu ne bi li ga ponio kući. Kako se ljutio jer su ga ismijavali zbog toga, nazvali su ga prznicom, tj. prkutom.

²⁶ Možda su se iselili na Hvar, odakle su se današnji Tocilji odselili na Brač i zatim u Split. Inače Tocilji žive i u Herceg-Novome i Budvi (PCG 2003: 283). O pouzdanosti predaja zorno govori i podatak da su se po jednoj predaji Tocilji preselili na Pelješac. Ondje ih matične knjige ne spominju, ali se pouzdano zna da se 1890. u Hodilje doselio Mato Prkut iz Brestice (Vekarić 1996: 178). Očito je da su se predaja o Tociljima i stvarno odseljenje jednoga Brestičanina isprepleli u narodnome sjećanju.

²⁷ U okolici se češće izgovara *Gājic*.

u popovskim okvirima, poglavito po visokim kamenim ogradama koje okružuje dolove pred selom. U povijesnim vrelima spominje se 1695. i pod imenom *Gajić* (Hrabak 1985: 35). Tada su Mlečani zemljišta Huseina Puljića i Osmana Unečevića predali Petru Bunčiću i Bošku Kojiću iz Ravnoga. Ime je zaselak dobio po uzgojenoj šumi koja ga okružuje. Po popisu iz 1733. u selu su stanovale dvije obitelji s 15 članova.

U novije vrijeme Gajic su napučivali rodovi *Rádić* (< *Rade* < *Radomir/Radoslav*; doseljeni s Planjaka) i *Žarak* (: *žariti*; doseljeni iz Čvaljine). Budući da su među trmačkim zaseocima Gajic i Paraunići bili najpogodniji za stočarenje, nije čudno da je Gajic bio privremenim ili trajnim boravištem mnogih popovskih rodova te je, nedostatku povijesnih podataka unatoč, zacijelo u kontinuitetu bio naseljen barem od srednjovjekovlja. U matičnim se knjigama, uz rodove Radić i Žarak, spominju i rodovi *Bájo/Bájić*²⁸ (< *bajo* ‘hip. od *brat*’), *Bašādūr*²⁹ (< *bašadur* ‘poslanik’), *Dobròslavić*³⁰ (< *Dobroslav*), *Jérkić*³¹ (< *Jerko* < *Jere* < *Jeronim*), *Mihātović*³² (< *Mihat* < *Miho* < *Mihael/Mihajlo/Mihovil*), *Prkut*³³ i *Rădonjić*³⁴ (< *Radonja* < *Rade* < *Radomir/Radoslav*). Na lokalitetu su pak Kućišta po narodnoj predaji stanovali rodovi *Ljèvāk*³⁵ (prezime nastalo promjenom naglaska od *ljèvāk* ‘ljevoruka osoba’) i *Vlā(h)inić*³⁶ (< *Vlahina* < *Vlaho*), a rod je *Pūljic* (< *Pul-* < lat. *pullius* ‘pilić’)³⁷ nekoć stanovao na Matijaš vrtu. Navedeni toponim daje nam naslutiti da je Gajic nastanjivao i rod *Matijášević*³⁸ (< *Matijaš* ‘Matija’). U toponimu *Tasavče-*

²⁸ Spominju se između 1809. i 1830. (prema ispisu Nikole Mandića).

²⁹ Rod se u matičnim knjigama na Gajicu spominje 1733. – 1819. Iseljen je uglavnom u Čavaš u kojemu je zabilježen i lik Ambašadur.

³⁰ Dobroslavići se spominju u više upisa nakon 1737. (Sivrić 2003: 224).

³¹ Spominju se u jednome upisu u matične knjige iz 1713. (Kriste 1999: 202). Vjerojatno je riječ o jednome od likova prezimena Jerčić iz Orahova Dola.

³² Spominju se u maticama 1807. i 1811. (prema ispisu Nikole Mandića), a potječu od Dobroslavića.

³³ Prkuti se spominju samo u upisu iz 1819. (prema ispisu Nikole Mandića).

³⁴ Radonjići se spominju samo u jednome upisu iz 1709. (Kriste 1999: 202). Riječ je najvjerojatnije o starijemu prezimenu koje su nosili današnji Krečci s Belenića i iz Češljara.

³⁵ Ljevaci se spominju nekoliko puta u maticama kao stanovnici Trnčine, pa je moguće da su zapravo nastanjivali Gajic.

³⁶ Vlahinići se spominju u Ravnome od 1736. (Sivrić 2003: 341).

³⁷ O doseljenu Puljića postoji zanimljiva predaja. Navodno je neki Talijan iz Pulje bio blagajnikom u talijanskoj vojsci te je otuđio vojni novac, prebjegao u Tursku i nastanio se u Gajicu. Po predaji ga nitko nije razumio kad je tek stigao u Gajic jer je govorio samo talijanski. Navodno se jedan i poturčio te je dobio zemljišta u Dubravama, a na njegovo se imanje doselio Mijatović iz Ravnoga. Predaja ima i povijesno utemeljenje. Naime, na Gajicu se zbilja spominje islamizirani posjednik Husein Puljić, a Mijatovići se uistinu u maticama spominju kao doseljenici iz Ravnoga.

³⁸ Nikola Matijašev(ić) iz Orahova Dola spominje se kao jedan od narodnih popovskih prvaka koji su 1688. tijekom Morejskoga rata tražili od austrijskoga caru Leopolda I. da njihov puk poštedi smrti i razaranja kad bude oslobođao Hercegovinu od Osmanlija. Katolički se rod Matijašević spo-

va dolina očuvao se spomen na rod *Tàsovac/Tàsōvčič* (< *Taso* < *Anastasije*). Riječ je o zahumskome plemićkom rodu koji se spominje od 14. st. Godine 1465. zabilježeno je da su pripadnici toga roda živjeli u Kutlovićima (Sivrić 1999: 98), a 1468. u Orahovu Dolu i Rupnome Dolu (Anđelić 1999: 97, Golušić 1991: 80). Nakon što su Osmanlije zaposjele Hercegovinu, u velikoj su se mjeri iselili u Dalmaciju, ponajprije u Dubrovačko i Makarsko primorje te na Korčulu. Ostali su utjecajni i unutar Osmanlijskoga Carstva. Jusuf-aga, sin Ibrahim-age Tasovića iz Počitelja bio je čak i turskim eminom u Dubrovniku (Sivrić 2003: 40). Rod se spominje u više dokumenata u Popovu kao katolički i tijekom osmanlijske okupacije.

Etnici: *Gàjičanin; Gàjička*; ktetik: *gàjičkī*

3.4. Paràunići (G. s Paràuničā, rjeđe s Paràunići, L. na Paràunići, rjeđe na Paràunićima)

Paraunići su najjužniji zaselak sela Trnčine, smješten na brdu Bjeljave između zaseoka Bjeljave i Zavale. Ime su dobili po iseljenome rodu *Paràunić*. Navedeno je prezime etničko. Paraunima (usp. *faraon*) su se, naime, nekoć nazivali Romi (usp. Sk 1: 506). Služavka Mandalena Paraunić, kći Miloševa spominje se u Dubrovniku 1666. (Sivrić 2003: 93). U selu su posjede imali franjevci iz Slanoga. Donedavno su u selu stanovali bošnjački rodovi *Šàbanović* (< *Šaban*; podrijetlom od katolika Josipovića iz Lisca koji su se ondje naselili kao franjevački najamnici) i *Ėlezović* (< *Elez*; doseljenici iz Ljubinja uoči Drugoga svjetskog rata) te hrvatski rod Radić (doseljenici s Planjaka). Godine 1710. na Paraunićima se spominju i pripadnici roda *Vūković* (< *Vuk*) iz Ravnoga (Kriste 1999: 203). U mjesnoj toponimiji uščuvan je spomen na rod *Blánić*³⁹ (< *blano* ‘zburnjena osoba’; usp. toponim *Lanića brdo*) iz Čvaljine i Zavale.

Etnici (rijetko): *Paràunićanin, Paràunička*; ktetik (rijetko): *paràuničkī*

3.5. Plànjāk (G. s Planjāka)

Planjak je smješten tri kilometra južno od Trnčine na istočnome rubu drage koja ga dijeli od Vojevića. U povijesnim se vrelima spominje od 1733. pod imenom *Planik*. Tada ga nastanjuje jedna obitelj. Ime mu se dovodi u vezu s apelativom *plana* ‘pasište’. Planjak je, naime, bio isprva privremenim, a potom i stalnim borištem obitelji Radić⁴⁰ koja se bavila katunskim stočarenjem te se, vjerojatno u

minje u Dikličima 1701., na Grepcima 1720., 1746. u Slavogostićima (ondje su nosili i prezime Slavogostić), a samo s naznakom da su iz Popova, bez preciziranoga mjesta podrijetla, spominju se u dubrovačkim maticama tijekom čitavoga 18. st. (Sivrić 2003: 29, 203, 256, 355, 358).

³⁹ Vukadin Blanić spominje se 1718. Obitelj Blanić isprva je živjela u Zavali, potom se preselila u Čvaljinu da bi se na koncu preselila u Nevesinje (Filipović, Mićević 1959: 150).

⁴⁰ Po jednoj od predaja Radići potječe od (V)lasića iz Velje Međe te je prvi na Planjak došao Rade zvani Kečo. Postoje i druge predaje. Tako Radići na Gajicu drže da potječu od roda Vrsaljko

potrazi za pogodnijim područjem za uzgoj stoke, ondje doselila iz Velje Međe. Radići su rod koji nastanjuje najveći broj trmačkih zaselaka (Gajic, Paraunići, Planjak i Rupni Do) te su jedni od važnijih zemljoposjednika u Popovu.⁴¹

Etnika nema; kтетik: *plànjačkī*

3.6. Prijévor (G. s Prijévora)

Prijevor je smješten na gorskome prijevoju koji vodi od Trnčine prema Ravnome, na južnim padinama brda Bratogošac. Na pristrancima Bratogošca nekoć su se nalazila naselja Sušci (toponim Sušci danas obuhvaća šire područje od Ćoraka, a kao zasebno naselje spominje se u rupodoljskim maticama još početkom 18. st.) i Ćorci, a „nekoć cvatuće selo Prijévor“ u povijesnim se vrelima spominje od 1629. s ikavskim imenom *Privor*. O važnosti toga trmačkoga zaselka dostatno govori podatak da se, za razliku od nekih znatno većih naselja, veoma često nalazi na zemljovidima izrađenim za potrebe Dubrovačke Republike, a na širem je području Prijévora bilo središte vlaščkoga katuna Kutlovići, čiji se stanovnici spominju od konca 14. st. Ćak i mletački dokumenti iz 1695. spominju posjede koje su dodijelili svojim zaslužnicima, a nalaze se na lokalitetu Sušinari (današnji Sušci) u Kutlovićima (Hrabak 1985: 43). Po predaji je u selu privremeno boravio i trebinjsko-mrkanski biskup, što bi mogli potvrditi toponimi *Biskupija* i *Biskupova kuća*.

Najstariji je rod koji je nastanjivao šire područje oko Prijévora rod *Kütlović* (< *kutla* ‘čaha za zaimanje iz zdenca’). Nekoć su Prijévor nastanjivali i rod *Súšac* (< *sušac* ‘suhonjava osoba’ < *suh*; možda u srodstvu s rodom Sušić u Čvaljini) i *Milošević*⁴² (< *Miloš* < *Mile* < *Miloslav*). Potonji se rod spominje u međurječju Neretve i Rijeke Dubrovačke od konca 15. st., u Popovu (osim na Prijévoru, Miloševići se spominju u Češljari i Orahovu Dolu⁴³) od konca 18. st., a na Prijévoru od

koji se iz Grčke doselio u Trpanj na Pelješac te se preko Podgradine (Radići je nazivaju Podgradinje vjerojatno stoga što se to selo nalazi u njima bližemu Hrasnu) i Lastve naselio u Rupni Do da bi se Boško Radić iz Rupnoga Dola preselio u Gajic jer agi nije htio dostaviti duhan. Po trećoj predaji Radići su rodom od Kačića iz Makarskoga primorja.

⁴¹ Zanimljivo je da su Radići odlazili u inozemstvo (u SAD i na engleske brodove) kako bi otkupili zemlje od Turaka.

⁴² Nekoliko je predaja o propasti Miloševića. Po jednoj su se od njih sporili s agom, njihovo je sklonište na Sušcima odao netko od Bojčića te su svi osim slijepoga djeda i unuka, koji su ostali na Prijévoru, pobijeni za božićnim ručkom. Po jednoj su se inačici predaje nakon pokolja djed i unuk skrivali u brdima te zatim prešli na Bresticu te su od njih nastali Ćorci, a po drugoj su na koncu i oni pobijeni te ih je tako nestalo. Treća inačica predaje slična je prvoj, no umjesto Turaka u ulozu su krvnika uskoci. Zanimljivo je da se u brdima između Paraunića i Zavale nalazi toponim Božičevište, koji bi mogao biti odrazom navedene predaje. Naime, Miloševići su nekoć nastanjivali zavoški zaselak Češljari, a rod je Milošević ondje promijenio prezime u Ćorić. U Ravnome su pak 1808. zapisana dvorječna prezimena Milošević Karadža i Karadža Milošević (Marić 2011: 163).

⁴³ U Čavšu pak žive pravoslavni Miloševići, rodom iz Riđana, koji s katoličkim popovskim starsjedilačkim rodom nisu u srodstvu.

1714. (Marić 2011: 162–163). Pripadnici su toga roda bila i trojica svećenika, a drži se da su Miloševići obilato darivali franjevački samostan u Slanome. Na temelju podataka iz matičnih knjiga od Miloševića potječu prijevorski rodovi *Đurāsović* (< *Đuras* < *Đure* < *Đurađ*; prezime je često zapisano, a i danas se često izgovara *Jūrāsović*; rod se selio u Koteze i Velju Među) i *Vláhić/Vlájic*⁴⁴ (< *Vlaho*), a po predaji i *Čorak*. Prijevor su još nastanjivali rodovi *Čokljat* (< *čokljo* ‘svadljivac’⁴⁵) i *Tópić*⁴⁶ (< *topo* ‘osoba kojoj je jedna noga kraća’ < tur. *topal*), a svakodnevno su na Prijevor dolazile obitelji *Lûčić* (< *Luka*) i *Màtijić/Màtīć* (< *Matija*) iz Ravnoga te *Lákić* (< *Lako* < *Lazar*), *Obèrān* (< *oberan* ‘osoba koja stanuje na oberu’ < *ober* ‘strmo brdo’), *Sòkol* (< *sokol*; gen. *Sokòla*) i *Ždrákić* (usp. *ždrakan* ‘osoba velikih i izbuljenih očiju’; ARj 23: 260) iz Velje Međe (Muratti 2001: 48). U mjesnoj toponimiji očuvan je spomen i na rodove *Gnjátić*⁴⁷ (< *Gnjato* < *Ignjat*) iz Ravnoga, *Krnjić* (< *krnje* ‘krnjava, bezuba osoba’) iz Gornjega Zelenikovca i *Ròsić* (< *Rosa* ‘Ruža’) iz Dubljana (riječ je o starijem prezimenu današnjih Kitina koji su se iz Dubljana odselili u Gradac).

Etnici (rijetko): *Prijévoranin*, *Prijévōrka*; ktetik: *prèvorski*, rjeđe *prijévorski*

3.7. Rŭpnī Dô (G. iz Rupnōga Dōla)

Rupni Do prvo je naselje na području Trnčine koje se spominje u povijesnim vrelima. Naime, u tužbi protiv Vukašina Banjića i drugova napisanoj 9. studenoga 1468. spominje se Ivan Tasovac iz Rupnoga Dola. Selo se u povijesnim vrelima nazivalo i *Ljúba* (< **ljub-* ‘blato, kal’) po velikoj lokvi koja se u njemu nalazi u udolini (koja se inače naziva Rupni do) na čijim je pristrancima smješteno i po kojoj je nazvano. U Rupnome Dolu nahodi se srednjovjekovna crkva sv. Nikole koja se u povijesnim vrelima spominje od 1622., a na Rokovoj glavici nalazila se crkva sv. Roka koja se u povijesnim vrelima spominje od 1624. Za crkve u Rupnome Dolu, na Trebimlji i u Vidonjama postoji predaja da ih je gradila napuljska kraljica te svakako potječu iz razdoblja prije osmanlijskih osvajanja. Osmanlije, naime, početkom 16. st. zabranjuju gradnju novih crkava te dopuštaju samo obnovu već izgrađenih. U Rupnome Dolu zabilježeno je najviše toponima motiviranih nazivima utvrđenih zdanja te odavde potječe rod Andrijašević po kojemu se selo u 17. st. nazivalo *Andrijáši*. U selu i danas postoje ostatci Andrijaševića kule, stambe-

⁴⁴ Prezime je Milošević posve istisnuto u drugoj polovici 19. st. (usp. Kriste 1999: 185 i Marić 2011: 162–163).

⁴⁵ Usp. glagol *čoklaniti se* ‘svađati se, inatiti se’ (ARj 2: 58). Iselili su se u Ravno (ondje se spominju od 1735.) te su se djelomično iselili u Do i Stolac (gdje su djelomično islamizirani; Kriste 1999: 220). Nedavno se pak jedna obitelj Čokljata odselila u Livno.

⁴⁶ U Popovu se spominju od 1776. (Sivrić 2003: 300). Možda su u srodstvu s rodom Topal iz Orahova Dola.

⁴⁷ Jelena Gnjato iz Ravnoga udala se 1753. za Andriju Bašića iz Dubravnice (MVŽG: 62). Rod se Gnjato/Gnjatić iselio u Stolac i Neretvansku krajinu.

nih i gospodarskih objekata. Nekoć je Rupni Do bio sjedištem jedne od popovskih katoličkih župa (u vrelima s konca 17. st. zapisan je i pod imenom *Dolzano*) te su rupodoljske matice (uz gradačke) najstarije sačuvane katoličke matice koje se u kontinuitetu vode u Hercegovini (od 1708.). Sjeveroistočno od Rupnoga Dola po predaji se nalazilo selo Vitine u kojemu su nekoć stanovali Vidovići (koji su imali posjede i na Brestici i Planjaku te u Veljoj Međi).⁴⁸

Početak 19. st. Rupni Do nastanjuju obitelji *Prkut* (doseljeni s Brestice) te *Radić* i *Sčkō* (< *soko* ‘sokol’; doseljeni iz Velje Međe). Radići se iz Rupnoga Dola sele u Gajic i Parauniće. Rod *Andrijašević* (< *Andrijaš*), koji se u potpunosti iz Popova iselio najvjerojatnije početkom 19. st., početkom 18. st. nosio je i prezime na *Arkàzina/Arkèsina* (*arkaš* ‘povišeni dio sedla’ < tur. *artkaş* ‘povišeni dio sedla’) i *Manojlović*⁴⁹ (< *Manojlo* < *Mane* < *Emanuel*). O gospodarskoj moći navedenoga roda svjedoči i natpis s crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Ravnome iz 1579. koju su izgradila trojica pripadnika toga roda (Pandžić 1988: 92), povijesni podatci po kojima su se trgovinom bavili čak i južnoj Srbiji (Prijeplju) te brojne predaje o njihovom bogatstvu. Najvjerojatnije od rupodoljskih Andrijaševića potječu pravoslavni Andrijaševići u Bišini kod Nevesinja jer su i Andrijaševići, poput većine Popovaca, sa stokom zimovali u Gornjoj Hercegovini. Posjede je u Rupnome Dolu imala i obitelj *Ívić* (< *Ivo* < *Ivan*) iz Ravnoga (po predaji je knez Ivić naslijedio Andrijaševića kulu), iz čijega su se roda također birali knezovi. U maticama se uz već spomenute *Vidoviće* spominju još *Umkovići*⁵⁰ (< *Humko*), a u predaji pop *Púra* (čiji se grob navodno nalazi kod crkve svetoga Nikole; usp. *pura* ‘prostorija u kojoj se od drvla čini ugljen’ < cinc. *piră* ‘plamen, pakao’; Sk 3: 80), za kojega se tvrdi da je bio iz roda Andrijaševića, *Gojšina*⁵¹ (< *Gojša* < *Gojo* < *Gojslav*; navodno su živjeli u Gojkovicama) i *Rădolica*⁵² (< *Radola* < *Rade* < *Radomir/Radoslav*). U mjesnoj toponimiji ušćuvan je spomen na rodove *Borojević* (< *Boroje* < *Boro* < *Borislav/Borimir*) i *Töpal* (< *topal* ‘osoba kojemu je jedna noga kraća’ < tur. *topal*) iz Orahova Dola.

Etnik: *Rupòdoljanin, Rupòdōljka*; ktetik: *rupòdoljskī*

⁴⁸ Matija Vidović spominje se kao posjednik u Rupnome Dolu 1695. (Hrabak 1985: 42). U maticnim se knjigama spominju u Rupnome Dolu od 1710. pod prezimenom Vidančić (Kriste 1999: 199) i Vidončić (pod tim su prezimenom zabilježeni u Orahovu Dolu), a pod prezimenom se Vidović posljednji put spominju 1878. kao izbjeglice tijekom Hercegovačkoga ustanka (Puljić 2008: 193).

⁴⁹ Manojlovići se u Rupnome Dolu spominju od 1672. (Puljić 2011: 56).

⁵⁰ Četko Umković iz Rupnoga Dola kršten je 1736. (Kriste 1999: 200).

⁵¹ Rod Gojšina nastanjivao je istoimeno srpsko u susjednim Bobanima. Čini mi se vjerojatnijim da je riječ o pučkoj etimologiji jer je toponim Gojkovice uputnije izvoditi od osobnoga imena Gojko.

⁵² *Radolica* je hibridno ime tvoreno od hrvatske antropnimne osnove *Rad-*, mletačkoga sufiksa *-ola* i deminutivnoga sufiksa *-ica*.

3.8. Stârā (G. sà Stârē)

Podno brda Stara (nazvanoga po istoimenomu zdencu) u istoimenome naselju nalazile su se staje rodova iz zaseoka Trnčina (ponajprije Lonaca i Vukića) u kojima su njihovi vlasnici povremeno stanovali. Nema podataka o tome da je ijedan rod ondje bio trajno nastanjen.

Etnika i ktetika nema.

3.9. Vòjevići (G. s Vòjevīcā, rjeđe s Vòjevići, L. nà Vojevići, rjeđe nà Vojevići)

Selo Vojevići smješteno je na pristranku brda Lisac na kojemu se, po predaji, nekoć nalazila crkva svete Ane. Nalazi se na sjecištu putova iz zapadnoga dijela Dubrovačkoga primorja prema Ravnome i Popovskome polju. Zbog takva je položaja obilježen toponimima u kojima su se odrazili nazivi stražbenica (npr. *Vardišta*) i uz koje se povezuju narodne predaje o bitkama (npr. *Krvave doline*). Pučka etimologija povezuje ime sela s glagolom *vojevati* i dovodi ga u semantičku svezu s Bojčićima. Vjerojatnije je ipak ojkonom povezati s na terenu nepotvrđenim antroponimom *Vojević* (< *Vojo* < *Vojslav*).

Vojeviće nastanjuju katolički rod *Kùlāš* (< *kulaš* ‘konj žučkaste boje’) i muslimanski *Bòjčić* (< *Bojko* < *Bojo* < *Božidar*). Rodovi stanuju u odijeljenim mahalama (tako se u Popovu nazivaju zaseoci ili dijelovi sela u kojima stanuju pripadnici jednoga roda). Kulaši se 1654. (najvjerojatnije kao doseljenici iz Vojevića) spominju u Podgori u Dubrovačkome primorju (Golušić 1991: 180). U rupodoljskim se matičnim knjigama spominju od 1710. (Kriste 1999: 189) te se iz Vojevića koncem 18. st. sele u obližnju Cicrinu, na dubrovačko područje, u Zažablje (u Dobrovu se spominju gotovo istodobno kad i na Vojevićima) i Dubrave. Po predaji su Kulaši bili u neprestanim sukobima sa susjedima, islamiziranim Bojčićima koji, navodno, potječu od Boje Džamarije iz Trnčine (Kriste 1999: 191). I uistinu se 1733. spominje jedna muslimanska obitelj u Trnčini u kojoj Džamarije stanuju. Bojčići se u Popovu u povijesnim vrelima spominju od 1663., a zanimljivo je da su i oni ljetovali sa stokom u Gornjoj Hercegovini. Na gori Crvnju (na koju su svi stanovnici župe Trebinja gonili stoku, pa tako i Trnčani) postoji toponim *Bòjčića bunári*. Na Vojevićima je nekoć živio i rod *Mârić*⁵³, koji se spominje i u obližnjoj Veljoj Međi (rod *Mârić* napučivao je pak nedaleki Grabovi Do) koji navodno potječe od obitelji kriptokatolika Petra Kulaša koji se oženio muslimankom iz roda Bojčić. Po predaji su je pripadnici njezina roda nazivali Marom te je tako nastalo novo prezime Marić. Da je među Marićima na Vojevićima bilo muslimana, potvrđuje podatak iz

⁵³ Zanimljivo je spomenuti da su danas u istočnoj Hercegovini nositelji prezimena *Mârić* uglavnom Bošnjaci, nositelji prezimena *Mârić* uglavnom Hrvati, a nositelji prezimena *Márić* uglavnom Srbi.

matičnih knjiga po kojemu je kao krsna kuma 1738. spomenuta Kata, kći Ahmeta Marića iz Vojevića, a 1750. u Rupnome Dolu spominje se Ahmet Marić (Kriste 1999: 200). Islamizirani se dio roda iselio.⁵⁴

Muškoga etnika nema, ženski etnici postoje samo za *mahale*: *Bòjkuša* i rjeđe *Vòjuša* (Bojčići), *Kulàšuša* (Kulaši); ktetik: *vòjevičkī* (rijetko).

4. Motivacijska razredba toponima

U ovome odlomku donosim podjelu toponima po motivaciji. Uz toponim donosim osnovni podatak, a u bilješkama pod osnovnim tekstom donosim dodatna objašnjenja. Uz toponime navodim i kratice mjesta na čijemu su području zabilježeni:

- B = Brestica
- G = Gajic
- PA = Paraunići
- PL = Planjak
- PR = Prijedor
- RD = Rupni Do
- S = Stara
- TČ = Trnčina
- V = Vojevići

4.1. Toponimi motivirani geomorfološkim odlikama zemljopisnoga objekta

4.1.1. Zemljopisni nazivi u toponimiji (toponomastički apelativi i izvedenice)

4.1.1.1. Toponomastički nazivi: *Bānjica* (< *banja*⁵⁵ 'lokva'; G), *Bāra* (PL, TČ), *Brègovi* (PL, TČ), *Brežúljak* (G), *Brijèg* (TČ), *Dô* (PL, TČ), *Dôci* (PL), *Dòlina* (PL), *Dòlovi* (G, PR), *Gàckō břdo* (< *gat* 'nasip'; G), *Glàvica* (B, G, PL, TČ), *Húmac* (PL, TČ), *Jāmine* (TČ), *Jāzvina* (< *jazvina*⁵⁶ 'jama'; PL), *Klānci* (B, PL), *Klānac* (TČ), *Libiž dô* (usp. **ljub*⁻⁵⁷; PR), *Lòkva* (TČ), *Lúke* (< *luka* 'vodoplavno zemlji-

⁵⁴ Možda su se iselili u Dželetin u Vidonjama (Zažablje) u kojemu su Vidovići kupili zemljišta od Ibrahima Marića 1684.

⁵⁵ Usp. lat. *balnea*. Na hrvatskome povijesnom području apelativ *banja* označivao je i topla vrela (Brozović Rončević 1997: 19), no kako takvih vrela u Popovu nema, to tumačenje treba odbaciti.

⁵⁶ ARj (3: 503) bilježi apelativ *jazvina* 'jama, rupa u zemlji, osobito u kojoj živi kakvo zvijere' te navodi i njegove česte odraze u hidronimiji.

⁵⁷ Petar Skok (4: 785) toponim *Libuše* dovodi u vezu s hidronimnom osnovom **ljub*-. Iako je hidronimni naziv **ljub*- zbog preklapanja s korijenom *ljub*- < *ljubiti* (usp. Brozović Rončević 1999: 22) danas puku neproziran, iz mjesne je toponimije razvidno da je nekoć bilo i njegovih apelativnih odraza. Libiž do na Prijedoru svojevrstni je nastavak lokve Kruševice, a Ljuba je u Rupnome Dolu

šte'; TČ), *Lůža* (< *luža* 'mokrina'; TC), *Ljůba* (usp. **ljub-*; RD), *Mătičin dō* (< *matica* 'tekućica iz koje se voda razlijeva'; TČ), *Mōraćine* (< *moraća* 'močvara'; PL), *Mōrăšnica* (< *moraća* 'močvara'; TČ), *Lůg* (< *lug*⁵⁸ 'močvara'; TČ), *Năklo* (< *naklo* 'močvara'; TČ), *Plăna* (< *plana*⁵⁹ 'zaravan'; PL, TČ), *Plănjăk* (usp. *Plana*; PL), *Pōdlokănje* (< *lokanj*⁶⁰ 'veća lokva'; TČ), *Pōlje* (TČ), *Prijėvor* (< *prijevor*⁶¹ 'usjedlina između dvaju brda'; PR), *Propăstina* (< *propast*⁶² 'provalija'; PR), *Provălija* (TČ), *Răvni* (B), *Résnica* (usp. *resan* 'blato'; TČ), *Růdine* (V), *Spīle* (< *spila* 'spilja, pećina'; TČ), *Străna* (TČ), *Strůga* (< *struga* 'jaruga, prokop'; PL, TČ), *Sůrdupi* (usp. tur. *surduk*⁶³ 'klanac'; TČ), *Ŭzdřt* (< **Uz r(a)t*; TČ).

Unutar skupine toponima koja obuhvaća toponimijske apelative i njihove izvedenice najviše je toponima koji se odnose na morfološke oblike krša. U toponimiji su jugozapadnoga dijela Popova tako ušćuvani apelativi *do*, *dolac*, *dolina*, *gat*, *jama*, *plana*, *polje*, *prijevor*, *propast*, *provalija*, *ravan*, *rudina* i *spila* te dvočlani sinonimni niz apelativa *klanac* – *surdup* (prvi je hrvatskoga, a drugi adstratnoga, najvjerojatnije turskoga postanja). U brdskome, bezvodnijemu dijelu Trnčine veoma su česti odrazi hidronimijskih apelativa. Najčešći su u mjesnoj toponimiji odrazi naziva za blatišta (*bara*, *luka*, *luža*, **ljub-*, *moraća*, *naklo* i *resan*), a nešto su rjeđe potvrđeni odrazi naziva za prirodna zbirališta vode (*banja*, *lokanj* i *lokva*), povremene vodotoke (*jazva* i *struga*) i tekućice (*matica*). U mjesnoj su se toponimiji odrazili i oronimijski nazivi *brežuljak*, *brijeg*, *glavica*, *humac*, *prijevor* i *strana*. Nekoć je u Popovu morao biti živ i apelativ *rat*⁶⁴ 'početak kose' koji je nestao iz mjesnih govora. Njegovu gubljenju pučka etimologija u Popovu i Zažablju doskače tako da mijenja lik toponima *Poratak* u *Poredak* ili *Poretak* (usp. *poredak*

lokva. U Hutovu postoje *Ljůbetenice* (njive uz vodu), u Prapatnici *Ljůbov dō*, u Donjemu Drijenu *Ljůbuša*, a selo je *Ljůbljenica* kod Stoca prozvano po vrelu koje se naziva *Ljůbijėnj*.

⁵⁸ Apelativ *lug* prvotno je oznaćivao moćvaru, a tek naknadno šumu (Brozović Ronćević 1999: 20, 21). S obzirom na to da su *Lug* i *Lužnice* toponimi u Popovskome polju (u kojemu šume ni ne može biti), jasno je da su tvoreni od naziva za blatište.

⁵⁹ Na neretvanskome području apelativ *plana* oznaćuje i prostor koji su lovci uredili za gniježđenje ptica selica.

⁶⁰ Zanimljivo je da je u Popovu *lokanj* veća (usp. Kriste 2007: 222), a na Braću manja lokva (Šimunović 2004: 260).

⁶¹ U Popovu je zabilježen i apelativ *prijevorac* kojim se oznaćuje vjetar jugoistoćnoga smjera (Filipović, Mićević 1959: 30).

⁶² Zanimljivo je da je rumunjska rijeć *prăpast(i)e* slavenskoga postanja (< *propast*; Sk 2: 615), pa je, s obzirom na vlaški adstrat u Trnćini (poglavito na Prijevoru), moglo doći do kružnoga posuđivanja.

⁶³ U Vojvodini se apelativ *surduk* izvodi od mađarskoga *szurdok* 'provalija, klanac' (Brozović Ronćević 2003: 11), pa ne treba posve odbaciti ni tu mogućnost. Kako toponim nije potvrđen u starijim razdobljima, ipak dajem prednost tumaćenju od turskoga apelativa.

⁶⁴ O tome svjedoće toponimi Predrti do u Donjemu Drijenu i Predrtine u Gradcu (Vidović 2009a: 185).

‘prvi vrh u gorskoj vijencu’). Moguće je da se u Popovu i Zažablju nekoć rabio i apelativ *red* ‘živac kamen’, pa je došlo do ukrštanja apelativa *rt/rat* i *red*.

4.1.1.2. Toponomastičke metafore: *Bakràčuša* (< *bakrač* ‘bakreno vjedro kojim se zaima voda’ < tur. *bakraç*; RD), *Bisàčine* (< *bisaga*⁶⁵ ‘dvostruka kožna torba’; B), *Bòvān* (usp. *balvan*⁶⁶ ‘golem kamen’; RD), *Bùrilac* (< *burilo*⁶⁷ ‘drveni sud za vodu’; TČ), *Kāpa* (G), *Kòšare* (TČ), *Kùke* (TČ), *Kùtara* (< *kutara*⁶⁸ ‘jama na ognjištu u koju se baca pepeo’; TČ), *Lòpār* (< *lopar* ‘vrsta drvene lopate kojom se vadi kruh iz peći’; PL), *Lòpata* (PR), *Ljèmeška* (< *ljemeš* ‘lemeš, malo ralo’; TČ), *Òbrtanj* (< *obrtnanj* ‘dvostruki kolut o koji se vežu konji’; B), *Obrvènik* (< *obrva*; RD), *Pās* (< *pas* ‘pojas’; B), *Plāzila* (< *plazilo*⁶⁹ ‘srednji dio jezika’; TČ), *Prènslo* (usp. *preslijež*⁷⁰ ‘uleknuće između dvaju brda’ < *preslica* ‘kudjelja’; G), *Tocila* (< *tocilo* ‘tocilj, brus u obliku kotača koji se okreće oko osi’; B), *Třklje* (< *trklja* ‘drveni kolac zabijen u zemlju koji služi za potporu rastu biljkama penjačicama’; PR), *Vítine* (< *vitina*⁷¹ ‘šiba, prut’; ARj 21: 43; G), *Ždrijélo* (RD).

Izvori su toponimijskih metafora raznoliki. U mjesnoj toponimiji tako nahodimo nazive raznoraznih sudova u kojima se čuvaju prehrambeni i drugi proizvodi (*bakrač*, *bisage*, *burilo* i *košara*) i odjevnih predmeta (*kapa*). Bilježimo ujedno odraze naziva tradicionalnih oruđa i predmeta (*lopata*, *ljemeš*, *obrtnanj*, *prenslo*, *tocilo* i *trklja*), kuhinjskih predmeta i dijelova namještaja (*lopar*) te ostalih predmeta iz svakodnevnice uporabe (*bovan* i *kuka*). Izvor su metaforizacije i nazivi dijelova ljudskoga tijela (*obrva*, *plazilo* i *ždrijelo*). Dakako da bi trebalo lučiti metafore po stupnju prihvaćenosti na hrvatskoj povijesnoj prostoru. Metafore su kao što su *lopata* ili *ždrijelo* ranije i češće potvrđene, dok se za metafore kao što su *bakrač* ili *kutara* može reći da su mjesne. Stupanj prihvaćenosti pojedine toponimijske metafore moći će se odrediti tek kad se obradi znatno veći broj toponomastičkih punktova na hrvatskoj povijesnoj prostoru.

⁶⁵ Riječ je o brdu s dvama vrhovima. U priobalju metafora *bisage* obično označuje otoke s dvama vrhovima (usp. Skračić, Jurić 2004: 169).

⁶⁶ Riječ *balvan* došla je iz turkijskoga *balbal* ‘nadgrobni stup’ i u praslavenski je najvjerojatnije ušla iz avarskoga jezika (Sk 1:103). Na južnoslavenskim prostorima u ranijima razdobljima apelativ obično označuje idola ili mjesto na kojemu se idola štuje (Ivanova 1982: 44), no poslije je mogla nastati i metaforizacijom koju sam već naveo.

⁶⁷ Vojmir Vinja (1: 44) apelativ *burilo* povezuje s osnovom **burro* usporedivom sa španjolskim *borrachia* i salentinskim *urro* ‘krčag’.

⁶⁸ Apelativ ARj (5: 837) bilježi u obližnjemu Stonu, a Đuro Kriste (2007: 221) na Trebimlju.

⁶⁹ Apelativ je zabilježen u ARj (10: 32).

⁷⁰ Apelative se *prenslo* i *prenslo* u ARj (11: 710) upućuje na apelativ *preslijež*.

⁷¹ Apelativ je zabilježen u ARj (21: 43).

4.1.2. Toponimi s obzirom na razmještaj, oblik i izgled tla ili vode

4.1.2.1. Toponimi prema smještaju zemljopisnoga objekta: *Hládnicā* (TČ), *Lùkorječi* (TČ), *Međùvršje* (RD), *Òsoje* (PR), *Òsòje* (TČ), *Pòtkràjnice* (PL, TČ), *Prìbjenā gòmila* (PR), *Prìbòjna* (PR), *Prìsoje* (PR), *Prisòje* (TČ), *Prvanjē dòline* (TČ), *Srèdače* (PL, TČ), *Zasek* (< *zasjek* ‘područje zasječeno u brdo’; B), *Závršje* (< *završje* ‘područje iza vrhunca’; G).

Veći je dio toponima iz ove skupine motiviran (ne)izloženošću zemljopisnoga objekta Sunčevim zrakama (*Hladnica*, *Osoje*, *Prisoje*). Smještaj se pak zemljopisnoga objekta određuje pridjevom ili prefiksom (*prvanji* ‘prednji’, *srednji*; *među-*, *pod-*, *pri-*, *za-*), Složenica *lukoriječ*⁷² označuje njive smještene uz rijeku.

4.1.2.2. Toponimi koji označuju oblik i površinska svojstva tla (izravni i metaforični): *Čakljine* (< *čakljast*⁷³ ‘račvast’ < *čaklja* ‘kuka’; PR), *Dùbokā dòlina* (PL), *Dùbokī dō* (G, PR), *Dùgā dòlina* (PL), *Krivača* (G), *Krivače* (TČ), *Krìvī dō* (G), *Òkūč* (< *okuč* ‘okuka, zavoj’; TČ), *Òkrùglā dòlina* (RD), *Òštrā glāvica* (PA, RD), *Òštrī vrh* (PA), *Rāvna dòlina* (G), *Střmēn* (< *strmen* ‘strma strana, strmina’; G), *Uništa* (< *unište*⁷⁴ ‘obrađiva zaravan’; TČ).

Većina je toponima iz ove skupine pridjevskoga postanja s tim da neki pridjevi u toponimiji poprimaju posebna značenja, primjerice *čakljast* ‘račvast’ ili *kriv* ‘nepogodan za obradu’.

4.1.2.3. Toponimi koji se odnose na sastav i osobitosti tla ili vode: *Bijēlā/Bjēlā grēda* (B, RD), *Blāgaj* (< *blag*⁷⁵; TČ), *Bùćinovac* (TČ), *Cřnē kāmēnice* (TČ), *Cřnī/Cřnī kūk* (B/RD), *Cřnī dòlac* (TČ), *Cřvenā dòlina* (PL), *Cřvenī brēgovi* (TČ), *Čistā* (TČ), *Čistō pòlje* (TČ), *(G)njēvače* (< *gljeva/gnjeva* ‘glina, zemlja na kojoj se voda kupi’; G, RD), *Gòlobrijēg* (RD), *Jāvič* (usp. *javiti* ‘cijediti, kapat’; TČ), *Kāmēn* (PL), *Mòkrī dō* (PR, RD), *Mòkrō kòrito* (RD), *Pàrevac* (: *para*⁷⁶ ‘vodeni dim’; TČ), *Pištēt* (< *pištēt*⁷⁷ ‘mjesto gdje voda piskavo izbija’; TČ), *Pličē vòde* (PL), *Plitkī dō* (G), *Plòče* (TČ), *Priljepak* (usp. *ljepilo*⁷⁸ ‘ljepljivo tlo, kal, blato’; TČ), *Pròpasnī dō* (TČ), *Pròseđenī dō* (: *uleknuće* < *prosjesti se* ‘duboko se uleknuti’; G), *Pròvāljēnā*

⁷² Dragomir Vujičić (1970: 125–126) ističe dvije odrednice hercegovačke mikrotoponimije: nevjerojatnu množinu imena i naglašenu metaforičnost koja se iskazuje i tvorбом. Tako Vujičić u Zupcima bilježi zanimljiv toponim *Lòmilēdže*.

⁷³ Za apelativ *čaklja* Petar Skok (Sk 1: 251) drži da je moguće da je riječ avarskoga postanja.

⁷⁴ Toponim *Unišća* u Dračevici na Braču bilježi Petar Šimunović (Šimunović 2004: 227). I u Zažblju i Popovu *unište* označuje ‘obrađiv ravničast teren’.

⁷⁵ Danijel Alerić (1985: 36) drži da je ojkonom *Blagaj* kod Mostara nastao pojednostavnjivanjem sintagme *blag kraj* ‘kraj ugodan za život’. U Trnčini je Blagaj pećina.

⁷⁶ Riječ je u njivama u Popovskome polju pa se toponim možda može dovesti u vezu sa srodnim zapadnoslavenskim apelativima (npr. luž. *para* ili polj. *porów*) kojima se označuje ‘blato’.

⁷⁷ Usp. Brozović Rončević 1997: 21.

⁷⁸ Usp. makedonski ojkonom *Prilep*.

dòlina (G), *Riđice* (G), *Rüpe* (TČ), *Rüpnī dô* (G, RD), *Sühā lõkva* (RD), *Timor* (< *timor* ‘kamenjar’; RD), *Vòdenā dòlina* (PL).

Najveći se dio toponima iz ove skupine odnosi na različite vrste stijena i stjenovitih područja. Tako su se u toponimiji jugozapadnoga dijela Popova odrazili apelativi *greda*, *kamen*, *ploča*, *rupa* i *timor* ‘kamenjar’. Na uleknuća i rasjede upućuju toponimi *Prošeđeni do* i *Provaljena dolina*. U istaknutim toponimima motiviranima pridjevima *bijel* i *crn* moguće je tražiti prežitke štovanja slavenskih božanstava Bjeloboga i Crnoboga. Na to se treba osobito osvrnuti u hidronimiji jer imena vrela motivirana pridjevom *crn* upućuju na kovitlace.⁷⁹ Dakako da se većina toponima motiviranih pridjevom *bijel* može odnositi na mjesta okrenuta prema Suncu ili na bijela tla (kakvih ima, primjerice, u Rupnome Dolu), a *crn* na predjele s crnogoričnim pokrovom (u oronimiji) ili predjele na kojima ima crnice (u udolinama). Odsutnošću su pak biljnoga pokrova uvjetovani toponimi motivirani pridjevima *čist* i *gol* (usp. *Golobrijeg*). I u ovoj skupini toponima nahodimo brojne prežitke hidronimnih osnova kojima su imenovana blatišta (*Priljepak*), povremena zbirališta vode (*Mokri do*, *Pliće vode* i *Vodena dolina*), povremeni potoci (*Mokro korito*), vrela iz kojih voda curi (*Javič*), a nahodimo i hidronime onomatopetskoga postanja (*Bučinovac* i *Pištet*).

4.1.3. Toponimi određeni položajem/odnosom prema drugim toponimima: *Bāšča zā Dolom*, *Čātrnja pòd Okūci* (RD), *Čātrnja u Kamènu* (PR), *Čātrnja u Těžini* (TČ), *Čatrnjètina* (PR), *Dòlinice* (TČ), *Dòlnjī vřt* (B), *Dònjā čātrnja* (PR, RD), *Dònjā dòlina* (PL), *Dònjā ògrada* (TČ), *Dònjī brijèg* (RD), *Do Gràdinē* (RD), *Dô u Gòjkovicam* (RD), *Gòmila na Gnjevāčam* (G), *Gòmila na Obrveníku* (RD), *Gòrnjā čātrnja* (PR, RD), *Gòrnjā dòlina* (G, PL), *Gòrnjā ògrada* (TČ), *Gòrnjī brijèg* (RD), *Između Čistā* (TČ), *Jāma kod Ostròšca* (RD), *Mālā dòlina* (B), *Mālā gràdina* (RD, TČ), *Mālī brijèg* (PR), *Mālī Līsac* (V), *Mālō břdo* (G), *Među gonjícima* (TČ), *Među gràdinam* (TČ), *Nād lūgom* (TČ), *Nà Klānci* (B), *Òdetina* (< *Deti*; PR, TČ), *Pòd Bāščòm* (TČ), *Pod Dòlinice* (TČ), *Pod Gúvno* (PL), *Pòdjamina* (TČ), *Pod Kùtaròm* (TČ), *Pòd Liscem gòmila* (RD), *Pòd Lūgom* (TČ), *Pòdlužnica* (TČ), *Pòdòci* (TČ), *Pòdočanica* (TČ), *Podòsòjnice* (G, RD), *Pod Prisòjem* (TČ), *Pod Sòlijēvca* (TČ), *Pòdspile* (RD), *Prèd Ceròvci* (PL), *Srèdača mālā* (PL-P), *U Gúvānci* (TČ), *Ú Radovici gòmila* (G), *Vèlikā gràdina* (TČ), *Vèlikē njīve* (TČ), *Vèlikī dô* (B, G), *Vèlikī Līsac* (V), *Vèljī vřh* (PR), *Višē Čistē* (TČ), *Zāčātrnja* (PL, TČ), *Zādò* (TČ), *Zaglāvica* (PL), *Zāguvnica* (TČ), *Zānoge* (TČ), *Zāosòje* (TČ), *Zàpod* (PL), *Za Provalijòm* (TČ), *Za Résnicòm* (TČ), *Zàrupa* (TČ), *Za Vlákòm* (TČ), *Zàvrce* (TČ)

Dvorječni se odnosni toponimi najčešće tvore od pridjeva i imenice (npr. *Donja Dolina*), a odnos se među samim toponimima najčešće iskazuje antonimnim

⁷⁹ Vrela i zdenci počesto su mjesta oko kojih se vežu predaje i ispredaju priče. U krajevima istočno od Neretve česte su priče o utapanju djevojaka u pojedinim vrelima.

parovima pridjeva, pri čemu antonimni par *gornji* – *do(l)nji* izražava prostorne⁸⁰, a *mali* – *veliki*⁸¹ (rjeđe *velji*) kvalitativne odnose (usp. Frančić, Mihaljević 1997–1998: 88). Postoje i toponimi u kojih antonimna sastavnica izostaje (tj. ona je \emptyset ⁸²). U dvorječnih se toponima tvorenih od prijedloga i imenice antonimija iskazuje antonimnim prijedlozima (npr. *Nad lokvom* i *Pod lokvom*). U Popovu je, kao i na Braču, u tvorbi toponima najučestaliji prijedlog *pod* koji označuje mjesto pod proplankom pogodno za obradu (usp. Šimunović 2004: 203). Veliko slovo na drugome članu toponimijske sintagme (bila ona dvorječna ili višerječna) znak je da je u mjesnoj toponimiji ušćuvan i toponim kojima su antonimni toponimi motivirani (npr. *Do Gradine* ili *Pod Baščom*).

4.1.4. Toponimi motivirani nazivima biljaka te biljnih zajednica: *Brèstica* (< *brijest* ‘*Ulmus campestris*’; B, RD), *Cèrovac* (< *cer* ‘*Quercus cerris*’ < lat. *cerrus*; TČ), *Cèrovī dô* (< *dub* ‘hrast, *Quercus*’; PA), *Crvenī gfm* (PR), *Dòlina pod kljènom* (usp. *Kljena*; PL), *Drènova glàvica* (< *drijen* ‘*Cornus mas*’; RD), *Drèva* (usp. *drijevo* ‘drvo’; TČ), *Dúbac* (*dubac* ‘um. od *dub*’; TČ), *Dùbī dô* (< *dub* ‘hrast, *Quercus*’; G), *Dùbova trijènsla* (< *dub* ‘hrast’ + *trijensla* ‘rašeljka; TČ), *Gājic* (< *gaj* ‘uzgojena šuma’; G), *Glògovac* (< *glog* ‘*Crategus mongyna*’; TČ), *Jābukov dô* (< *jabuka* ‘*Malus domestica*’; TČ), *Jām(b)utine* (< *hambutina* ‘žbunje’; TČ), *Jasènovac* (< *jasen*⁸³ ‘*Oleaceae Fraxinus*’; TČ), *Jāvorova glàvica* (< *javor* ‘acer’; G), *Kičice* (< psl. **kyka*⁸⁴ ‘vrh na drvetu’; TČ), *Kljèna* (< *klijen*⁸⁵ ‘*Acer campestre*’; TČ), *Kòmoljā gláva* (< *komolj* ‘divlji pelin, *Artemisia vulgaris*’; PR), *Konòpljika* (< *konopljika* ‘*Eupatorium cannabinum*’; PL-P), *Krūševica* (< *kruška* ‘*Pyrus*’; PR, TČ), *Lijèsnē strūge* (< **lěsь* ‘lisnata šuma’; PA), *Lisac* (usp. *lisac/lišac* ‘vrsta trave’; PR, RD, V), *Ōrašac* (< *orah* ‘*Juglans*’; TČ), *Pāpratnik* (< *paprat* ‘*Pteridopyta*’; TČ), *Pīpūn kāmēn* (< *pipun* ‘dinja, *Cucumis melo*’; G), *Sitnica* (< *sita* ‘žukva, *Juncus*’; PA), *Smrèkova glàvica* (< *smreka* ‘*Juniperus communis*’; PA), *Šiljeve dòline* (< *silj/šilj* ‘vrsta divljega žita, *Seselis*’; G), *Šīpina glàvica* (< *šip* - < *šipak* ‘*Punica granatum*’; PA), *Šūšnjatē dòline* (< *šušanj* ‘nisko raslinje’; TČ), *Trepètljikovac* (< *trepètljika*

⁸⁰ Antonimni par *gornji* – *donji* susrećemo kod dvorječnih toponima (npr. *Donja dolina* i *Gornja dolina*). U oronimiji pridjev *gornji* obično označuje položaj na višoj nadmorskoj visini, a u Popovskome polju isti pridjev označuje područje dalje od Zablatka kod Hutova.

⁸¹ Primjerice, *Mala gradina* / *Velika gradina*.

⁸² Tako je, primjerice, u odnosu *Brijeg* i *Mali brijeg*. Ne nahodimo toponim **Veliki brijeg* ili **Mala gradina*. Kod jednorječnih toponima nahodimo primjer *Jamina* i *Podjamina*. Ne postoji toponim **Nadjamina*.

⁸³ Jasenovina je služila za ispitivanje je li voda pitka. U lokvu ili kamenicu stavljala se jasenova grana i ako bi pustila boju, to je značilo da je voda zdrava. Od crnoga se pak jasena dobivala crna boja kojom se bojilo vunene kabanice i pređu.

⁸⁴ Petar Skok (Sk 2: 79) navodi višeznačni apelativ *kika* (< psl. **kyka* ‘vrh na drvetu, kist; biljka kantarijun’) od kojega su nastali brojni hrvatski apelativi, ali i antroponimi, zoonimi i fitonimi.

⁸⁵ U starim su kljenovim deblima pčelari smještali ulišta.

‘vrsta topole, *Populus tremula* L.’; G), *Trijênsla* (< *trijensla* ‘rašeljka, *Prunus mahaleb*’; RD), *Trnčina* (< *trn* ‘*Prunus spinosa*’; TČ), *Trnova rûpa* (usp. *Trnčina*; B), *Vrêskova glàvica* (< *vrijesak*⁸⁶ ‘*Satureia montana*’; G), *Zanòvêtnâ glàvica* (< *zanovijet*⁸⁷ ‘*Petteria ramentacea*’; G), *Zelènikova glàvica* (< *zelenika* ‘*Phyllirea latifolia*’; RD), *Zòvice* (usp. *zova* ‘bazga’; G).

U mjesnoj su se toponimiji odrazili mnogobrojni apelativi koji upućuju na postojanje raznorodnih vrsta stablašica (*cer*, *drijen*, *dub*, *jabuka*, *jasen*, *javor*, *klijen*, *kruška*, *lipa*, *orah*, *pipun*, *smreka*, *šipak* i *trepetljika*) i grmolikih (*brijest*, *sita*, *trn*, *vrijesak*, *zanovijet*, *zelenika* i *zova* ‘bazga’) biljaka, a znatno su rjeđi odrazi naziva ljekovitih biljaka (*glog*, *komolj*, *paprat* i *konopljika*), vrsta trave (*lišac*) i divljih žitarica (*šilj*). Manji je dio toponima uvjetovan biljnim prerađevinama (*Dreva*). U toponimiji su okamenjeni i nazivi biljnih zajednica *gaj*, *jam(b) utina*, *les* i *šušanj*.

4.1.5. Toponimi motivirani nazivima životinja: *Jãzavice* (PL), *Kòbiljã gláva* (PR), *Kòsova dùbrava* (TČ), *Kùnã* (G), *Ôrljê brđo* (G), *Ôrlovica* (PA), *Ôšljê brđo* (PA), *Ôvčênã glàvica* (G), *Vùkodò* (TČ), *Zmÿjinci* (PL).

Najveći je dio toponima iz ove skupine motiviran nazivima divljih (*jazavac*, *kuna*, *vuk* i *zec*) i domaćih (*kobila*, *osao* ‘magarac’ i *ovca*) životinja te ptica (*kos* i *orao*), a rjeđe i gmazova (*zmija*).

4.1.6. Toponimi motivirani prirodnim pojavama: *Vrtijenica* (PL), *Zàvigrãd* (usp. *zavijati* ‘hukati’, TČ), *Zvîzd* (PR).

Navedeni se toponimi odnose na područja izložena udarima vjetra.

4.2. Zemljopisna imena od drugih toponima:

Bànjičkî dô (G), *Brêstica* (B), *Krùševačkã glàvica* (PR), *Lùčkî dô* (TČ), *Plîtarskã glàvica* (PR), *Provãlijskê strùge* (TČ), *Rùpnî Dò* (G), *Vrtijêškã glàvica* (PL).

U ovoj su se skupini toponima odrazili mjesni anojkonimi: *Banjica*, *Brestica*, *Kruševica*, *Luka* i *Plitara* (hidronimi) te *Provalija* (speleonim), *Rupni do* (ime dola) i *Vrtijenica* (oronim).

4.3. Toponimi motivirani ljudskom djelatnošću

4.3.1. Toponimi prema izgrađenim objektima

4.3.1.1. Gospodarski objekti: *Čãtrnja* (TČ), *Gùvãncia* (TČ), *Gùvno* (PL), *Kãmenica* (TČ), *Kãmenice* (RD), *Klãčina* (< *klačina* ‘vapnenica, mjesto na kojemu se gasi klak’ < dalm. **calcaina*; PL, PR, TČ), *Na saladžòvima* (< *saladž* ‘gos-

⁸⁶ Vrijesak je veoma važan u pčelarstvu jer cvjeta razmjerno kasno (od kolovoza do listopada).

⁸⁷ Zanovijet (mj. *zànovêt*) je najmedonosnija biljka u ovim krajevima, a i koze i ovce su se puštale u zanovijet da bi im i meso i mlijeko bili ukusniji.

podarska zgrada u kojoj se čuva kukuruz' < madž. *szállás* 'imanje s gospodarskim zgradama'; TČ), *Plitare* (< *plitara* 'veća kamenica'; *plitara* 'plitka zdjela'; PR), *Pučin dô* (< *puč* 'zdenac' < dalm. **puteu* < lat. *puteus* 'zdenac, studenac; zbiralište vode, kaljuža'; PL), *Pùdārnica* (< *pudarnica* 'mjesto s kojega pudar motri na vinograde ili druge usjeve' < *pudar* 'poljar'; TČ), *Stànica* (TČ).

U ovoj skupini toponima pretežu odrazi hidronimnih apelativa. Uglavnom je riječ o odrazima apelativa hrvatskoga (*kamenica* i *plitara*) i romanskoga postanja (*čatrnja* i *puč*) kojima se imenuju ograđena i uređena vrela. Apelativ *kamenica* u Popovu češće označuje zdenac nego prirodno udubljenje u kamenu u kojemu se skuplja kišnica. U Donjoj Hercegovini apelativ *plitara* označuje veće kamenice. U mjesnoj su se toponimiji odrazili i graditeljski apelativi *klačina* 'vapnenica' (njevoga je hrvatska metaforična inačica u istočnoj Hercegovini *pečena rupa*) i *sadalž* 'salaš'. Na mjesta s kojih su se nadzirali posjedi u državnome vlasništvu podsjeća toponim *Pudarnica*, a na negdašnju žilu kucavicu čitave Donje Hercegovine – željeznicu – toponim *Stanica*.

4.3.1.2. Obrambeni objekti: *Gràdina* (B, G, PR, TČ), *Kùlina* (*kulina* 'ruševina kule' < *kula* 'utvrda' < tur. *kule*; RD), *Ostròšac* (: *Ostrožac* < *ostrog* 'utvrda'; RD), *Òzren* (usp. *zreti* 'gledati'; TČ), *Pòdgrađe* (< *grad* 'utvrda'; G), *Strāžica* (RD), *Tvrđen dô* (: *tvrđen* 'utvrđen'; G), *Vārđišta* (< *varda* 'stražište'; usp. alb. *vardhë* 'čuvar' < lat. *guarda* 'čuvaj se'; G, V).

Na temelju jezičnih podataka moguće je odrediti vremenski slijed gradnje utvrda u Trnčini. Utvrde su iz ilirskoga razdoblja motivirane slavenskim apelativom *gradina*, stražbenice iz istoga razdoblja romanskim apelativom *varda* 'utvrda' (oronimi *Ozren* i *Stražica* također bi mogli upućivati na mjesta negdašnjih stražbenica), a srednjovjekovne utvrde apelativima *grad* i *ostrog*. Na utvrdu nekoć utjecajnoga roda Andrijašević srušenu tijekom osmanlijske vladavine upućuje toponim *Kulina*.

4.3.2. Toponimi prema obitavalištima te javnim prostorima i putovima: *Gònjik* (< *gonjik* 'gonik, put dovoljno širok za dva vola u jarmu'; TČ), *Kr̂stac* (< *krst* 'raskrižje'; TČ), *Kr̂stci* (TČ), *Kučetine* (B), *Kūcišta* (G), *Òfōđa* (usp. *ophođe* 'konjski put'; TČ), *Pr̂šeka* (< *prisjeka*⁸⁸ 'prosječeni put'; RD), *Selišta* (TČ), *Ŭlica* (PR), *Zbòrišta* (PL).

Većina je toponima iz ove skupine motivirana nazivima putova i staza (*gonjik*, *ophođe*, *prisjeka* i *ulica* 'put kroz selo') te raskrižja (*krs* < *krst* i *raskrsnica*). Na mjesta negdašnjih sela i zaselaka upućuju toponimi *Kučetine*, *Kūcišta* i *Selišta*, a na mjesta na kojima su se stanovnici okupljali na seoske zborove *Zborišta*.

⁸⁸ Korijen **sek-* označuje mjesto na kojemu je posječena šuma. U Popovu i Zažablju odrazio se i apelativ *presjeka* koji označuje mjesta u gorskim predjelima pogodna za odmor (usp. mak. *preseka* 'mjesto u planini pogodno za odmor'; Jačeva-Ulčar 2002: 110).

4.3.3. Toponimi prema gospodarskoj djelatnosti

4.3.3.1. Toponimi u svezi s poljoprivrednom djelatnošću

4.3.3.1.1. Toponimi u svezi s uzgojem kulture i tipovima obradiva zemljišta: *Bâšča* (< *bašča* < tur. *bahçe* ‘vrt’; PL), *Bášča* (TČ), *Bòbīnje* (< *bobinje* ‘mjesto na kojemu je zasađen bob’; PL-P), *Lăst(v)e* (G), *Lečèvište* (< *lečevište* ‘mjesto na kojemu je zasađena leća’; TČ), *Pöd* (PL), *Pòdine* (PR), *Pödvori* (< *podvor* ‘središnja seoska njiva’; TČ), *Pòlice* (G), *Rěpište*⁸⁹ (PR), *Vřtina* (PR, TČ), *Vláka* (TČ).

Nazivima su zemljišnih čestica motivirani toponimi *Lastva*, *Podvor*, *Pod(ina)*, *Polica* i *Vlaka* te dvočlani sinonimni niz toponima raznojezičnoga postanja – toponim *Bašča* turskoga i *Vrtina* dalmatskoga (< dalm. **hortu*) postanja. Značenja apelativa *bašča* i *vrt* ipak se donekle razlikuju. *Bašča* se obično nalazi bliže, a *vrt* nešto dalje od kuće. U mjesnoj je toponimiji zabilježen i apelativ *džardin* (usp. tal. *giardino*) koji u Popovu označuje bolje uređen *vrt*, a u obližnjemu Zažablju kadšto čak i gaj, novouzgojenu šumu. U mjesnim govorima postoji i apelativ *vrtal* (< dalm. **hortulu*).

4.3.3.1.2. Toponimi u svezi s veličinom i granicom obradiva zemljišta: *Grànice* (B, TČ), *Mèđe* (TČ), *Mèđuše* (G).

Nazivi su za mjesta razgraničenja zemljišnih čestica *granica* i *međa*. U mjesnim se govorima apelativ *granica* uglavnom rabi pri određivanju seoskih granica, a apelativ *međa* pri određivanju pojedinačnih posjeda.

4.3.3.1.3. Toponimi u svezi s privođenjem tla kulturi: *Křčevina* (PL), *Lazètina* (PR), *Lăzine* (B), *Přlo* (< *prlo* ‘pasjeka’; usp. rum. *a pîrli* ‘paliti, žeći’; RD), *Rázbojište*⁹⁰ (usp. rum. *război* ‘novoiskrčena zemlja’; Sk 1: 163⁹¹; V).

Svi se navedeni toponimi odnose na krčevine.

4.3.3.1.4. Toponimi koji se odnose na vinogradarstvo: *Trăp* (< *trap*⁹² ‘mladi vinograd’; PR), *Vīnogrād* (TČ), *Vīnogradina* (PR, RD).

4.3.3.2. Toponimi u svezi s uzgojem životinja

4.3.3.2.1. Toponimi u svezi sa stočarstvom i obitavalištima za stoku: *Dimìtor* (PR), *Govèđāk* (< *goveđak* ‘tor za goveda’; PR), *Koštùrište* (TČ), *Na strugòvi* (< *strug* ‘veliki tor’; G), *Ògrādenī dō* (PL), *Òtanā dōlina* (usp. **o-тънь*⁹³ ‘pregrada’;

⁸⁹ Slični se toponimi dovode u svezu i s osl. apelativom **rěpa* ‘hrpa kamenja’.

⁹⁰ Po predaji je na tome mjestu stradao jedan od trojice braće Kulaša koji su progonili uskoke koji su im otieli stoku.

⁹¹ Na istome mjestu Petar Skok navodi usporedne toponime *Razbojine*, *Razbojna (draga)* i *Razbojno*.

⁹² Apelativ *trap* ujedno označuje i iskopanu zemlju u koju se stavlja krumpir da prezimi.

⁹³ Bezljaj (2003: 47) ojkonom *Hotanj* u Hercegovini dovodi u svezu s **o-тънь* ‘pregrada’, ne odbacujući posve mogućnost da je motiviran pridjevom **Hotan* izvedenim od nepotvrđenog antroponima. Osobno ime *Hotilo* nalazimo u *Dečanskoj hrisovulji* iz 14. st. (Grković 1983: 210), u bjeloruskome i češkome antroponimijskom fondu zabilježeno je osobno ime *Hoten*, a u poljskome *Hotko*

PR), *Plūžine* (< *plužina* ‘koliba u kojoj noće pastiri’; usp. csl. *prōgъ* ‘koliba od pruća’; PR), *Počivala* (usp. *Počivalo*; PL, PR), *Počivalo* (PČ), *Pòpala* (PR), *Pòžār* (RD), *Smičaline* (: *smicati*; TČ), *Sòlačkī brijēg* (: *soliti stoku*; TČ), *Sòlijenā plōča* (PR), *Sòlijevac* (PR), *Sòlijēvca* (TČ), *Tòr* (TČ), *Tòrine* (PR), *Zgrāda* (PL).

U Popovu je, kao i u čitavoj Donjoj Hercegovini, bilo razvijeno bisesilno stočarstvo, tzv. planišarenje, o čemu bilješke nahodimo u osmanlijskim poimeničnim popisima stanovništva Hercegovine koncem 15. st. Zimovalo se *ù Humnini* (Donjoj Hercegovini), ljetovalo *ù Planini* (u vrljetima Gornje Hercegovina), a jeseništa su se nalazila u podnožjima planina, *u Škólju* (u primorju od poluotoka Kleka do Bosanke) ili *Prijēko* (uz Deransko i Hutovo blato). Zanimljivo je da se bisesilno stočarstvo, čije korijene „možemo pratiti sve do prethistorijskih gradišta na dinarskim kosama okrenutim prema jugoistoku“ (Gušić 1974: 87), u Popovu i Bobanima održalo isključivo u predjelima naseljenima Hrvatima (kao izrazito stočarska sela ističu se Kijev Do⁹⁴, Belenići, Golubinac, Orahovi Do, Cicrina, Trnčina i Trebimlja; Filipović-Mičević 1959: 124)⁹⁵.

Veoma su česti odrazi naziva za ograđena mjesta na kojima boravi ili se zagoni stoka (*goveđak*, *obor*, *oklad*, **o-тънь*, *strug* i *tor* te dio toponima motiviranih apelativom *gradac* koji u Popovu ne označuje samo razvaline utvrda nego i tor, ograđdu unutar koje boravi stoka). Na odmorišta za pastire upućuju hrvatski toponim *Počivala* te obližnji toponim vjerojatno vlašškoga postanja *Dimitor*. Stanovnici susjedne Velje Međe lokalitet nazivaju *Dumitor* (Vidović 2010: 316). Budući da Petar Skok (Sk 1: 461) oronim *Durmitor* dovodi u vezu s rumunjskim prilogom *dormitor*, drži ga vlaškim prežitkom i nalazi mu hrvatsku usporednicu u toponimu *Počivala* (lokalitet *Počivala* nalazi se u neposrednoj blizini Dimitora/Dumitora) te budući da se navedeni lokalitet nalazi u blizini središnjega naselja srednjovjekovnih Vlaha Kutlovića, držim da je riječ o toponimu vlašškoga postanja. Na lokalitetu *Košturište* ostavljane su pak životinjske strvine.

4.3.3.2.2. Toponimi u svezi s ostalim gospodarskim djelatnostima: *Ljaničina* (< *ljanik* ‘uljanik, ulište’; PR), *Ōšišta* (usp. *ošca* ‘zamka za ptice’; TČ).

4.3.4. Kulturnopovijesni toponimi

4.3.4.1. Toponimi u svezi s imovinskoopravnim odnosima: *Kupóvnice* (< *kupovnica* ‘otkupljena njiva’, TČ), *Těžina* (< *teg* ‘rad na tuđemu imanju’; TČ), *Těžine* (usp. *Težina*; PR).

(Železnjak 1969: 16, 46). Stankovska (1992: 71) pak slične toponime u Makedoniji ubraja u skupinu toponima antroponimnoga postanja. Tako toponim *Tetovo* drži eliptičnim toponimom s posvojnim značenjem te ga izvodi od atributne sintagme **Htětova* (*Vьsbь*)/**Htětova* (*Selo*). Osobno mi se čini da je u donjohercegovnačkoj ojkonomiji vjerojatnije izvođenje od antroponima, a u anojkonimiji izvođenje prema stočarskome nazivu koji navodi Bezlaj.

⁹⁴ Iako su i Hrvati i Srbi u Bobanima uglavnom uzgajali koze, samo su Hrvati bili planištari.

⁹⁵ Na Trebimlji postoji uzrečica: *Lōkva Trebinja – Čřvanj planina*.

4.3.4.2. Toponimi u svezi s mjesnom poviješću i mjesnim predajama: *Bòžićevište* (P), *Gràdina* (RD), *Křvāvē dòline* (V), *Křvāvē kàmenice* (PR), *Mèjdān* (< *mejdan* ‘boj’ < tur. *meydan*; RD), *Pòšećenice* (: *posjeći* ‘usmrtiti hladnim oružjem’; V), *Svátovskò gròblje* (RD), *Vjenčaník* (TČ), *Zmâjevica* (G).

Uz većinu toponima iz ove skupine postoji predaja o krvoprolicima (najzorniji su primjer *Krvave kamenice*⁹⁶). Na predjelu su Mejdán ubijena dva brata Andrijaševića. Po prvoj inačici predaje dva su Andrijaševića ubili Osmanlije kojima se puk tužio na njih, a po drugoj ih je ubio sam puk. Na sukobe svatova upućuju toponimi *Svatovsko groblje* i *Vjenčaník*, a na mitološka bića toponim *Zmajevica*. Na *Gradini* su se Rupodoljani sukobili s uskocima koji su se iskricali sa svojih lađa na Bistrini, a Božićevište je moguće mjesto pokolja pripadnika roda Milošević (navodno su ubijeni za božićnim ručkom).

4.3.5. Toponimi uvjetovani duhovnim i vjerskim životom zajednice

4.3.5.1. Toponimi motivirani imenima kršćanskih svetaca: *Īlino brdo* (TČ).

4.3.5.2. Toponimi uvjetovani crkvenim građevinama i posjedima: *Biskùpija* (PR), *Biskupove kùće* (PR), *Dúmina kùća* (RD), *Křsca* (V), *Ròkova glàvica* (RD).

Na mjesta na kojima su stanovali biskupi i svećenici upućuju toponimi koji sadržavaju apelative *biskup* i *dumo* ‘dijecezanski svećenik’, a na mjesta negdašnjih crkava toponimi *Krsca* i *Rokova glavica*.

4.3.5.3. Toponimi uvjetovani ostalim elementima duhovne kulture: *Grèpca* (TČ), *Grèpci* (TČ), *Mèđugrobljem* (PR).

4.4. Toponimi antroponimnoga postanja

Najviše je toponima antroponimnoga postanja tvoreno od pridjevaka, rodnih imena i prezimena. U mjesnoj su se toponimiji odrazili sljedeći pridjevci, rodna imena i prezimena negdašnjih ili sadašnjih Trnčinjana: *Andrijašević* (izumrli u Rupnome Dolu), *Bajić* (izumrli na Gajicu), *Bojčić* (Vojevići), *Bošković* (Trnčina), *Ćorak* (Brestica i Prijedor), *Džamarija* (Trnčina), *Đurasović* (Prijedor), *Filipović* (izumrli u Trnčini), *Kovač* (obiteljski nadimak Dobrosravića koji se prometnuo u prezime; izumrli u Trnčini), *Kujundžić* (ogranak Džamarija; izumrli u Trnčini), *Kulaš* (Vojevići), *Kutlovići* (izumrli na području čitave Trnčine), *Lonac* (Trnčina), *Manojlović* (ogranak Andrijaševića; izumrli u Rupnome Dolu), *Milošević* (izumrli na Prijedoru), *Miljančić* (izumrli u Trnčini), *Paraunić* (izumrli na Paraunićima), *Puljić* (izumrli na Gajicu), *Radić* (Gajic i Planjak), *Radolica* (izumrli u Rupnome Dolu), *Raič* (izumrli u Trnčini), *Razmilović* (izumrli u Trnčini), *Sušac* (izumrli u Sušcima kod Prijedora), *Talajić* (ogranak Džamarija; izumrli u Trnčini), *Tasavac* (izumrli na Gajicu), *Tocilj* (izumrli u Tociljima kod Brestice), *Vidović* (izumrli u

⁹⁶ Puk je motivaciju vjerojatno našao u činjenici da su Crvene kamenice obrasle crvenim lišajevima.

Rupnome Dolu, možda nastanjivali Bresticu i Planjak), *Vojevići* (izumrli na Vojevićima), *Vujinovići* (izumrli u Trnčini) i *Vukić* (Trnčina). U mjesnoj su se toponimiji odrazila i sljedeća prezimena čiji su nositelji stanovali u obližnjim naseljima te su mogli imati posjede ili čak povremeno stanovati u Trnčini: *Blanić*⁹⁷ (živjeli u Čvaljini i Zavali), *Borojević* (Orahovi Do), *Gnjatić* (Ravno), *Knežić* (Hrasno i Slano), *Krnjić* (Gornji Zelenikovac), *Matijašević* (Orahovi Do), *Rosić* (Dubljani), *Topal* (Orahovi Do) i *Vučina* (Glumina).

Razmjerno je velik i udio toponima motiviranih osobnim imenima. U mjesnoj su se toponimiji odrazila sljedeća kršćanska imena: *Đuro* (< *Đuraš*), *Ivan*, *Kata* (< *Katarina*), *Măra* (< *Marija*), *Marija*, *Pero* (< *Petar*), *Petar* i *Vice* (< *Vincent*). Nešto je manji udio odraza narodnih imena: *Bježa*⁹⁸ (: *bježati*; usp. osobno ime *Pri-bjeg*), *Boran* (< *Boro* < *Branimir/Branislav*), *Bratelj* (< *Bratelj* < *Bratoslav*), *Budim* (< *Budo* < *Budimir*), *Bugo*⁹⁹ (usp. *Buga*), *Cvijeta*, *Dajko* (usp. osobno ime *Daiša* < *Dajmir*, ARj 2: 223), *Dobrak* (< *Dobro* < *Dobroslav*), *Gojko* (< *Gojo* < *Gojslav*), *Grdan*, *Miloš* (< *Milo* < *Miloslav*), *Radeta* (< *Rade* < *Radomir/Radoslav*), *Raško* (< *Rašo* < *Radomir/Radoslav*), *Vukan* (< *Vuko* < *Vuk*), *Vukašin* (< *Vukaš* < *Vuko* < *Vuk*) i *Vule* (< *Vuk*), dok je udio odraza muslimanskih imena znatno manji (*Asan* ‘Hasan’, *Jusup* ‘Jusuf’ i *Mujo* < *Muhamed*).

U mjesnoj su se toponimiji odrazili i sljedeći nadimci: *Gelić* (< *gelo* ‘došljak’ < tur. *gelmek* ‘doći’; obiteljski nadimak Đurasovića), *Klobučar* (< *klobučar* ‘izrađivač šešira’), *Kramar* (< *kramar* ‘trgovac rabljenom robom < *krama* < njem. *Kram*), *Malović* (: *malen*), *Pura*¹⁰⁰ (< *Pura*) i *Rukmar* (usp. njem. *rückmarsch* ‘povratni marš’) i *Sekul* (usp. rum. osobno ime *Săcuiu*¹⁰¹; osobni nadimak Marka Radića s Gajica).

4.4.1. Višerječni toponimi antroponimnoga postanja

4.4.1.1. Toponimi od antroponima i zemljopisnog naziva: *Andrijáševića rãvni* (RD), *Băbine dõline*¹⁰² (PL), *Bájića dõlina* (G), *Bjěžäljev dõ* (TČ), *Bòranova glàvica*

⁹⁷ Vukadin Blanić spominje se 1718. Obitelj Blanić isprva je živjela u Zavali, potom se preselila u Čvaljinu da bi se na koncu preselila u Nevesinje (Filipović, Mičević 1959: 150).

⁹⁸ Osobna imena *Bježa* i *Bježan* zabilježena su u ARj (1: 390–391).

⁹⁹ Osobno ime *Buguša* (*Bugussuia*, *seruitrix Margarite*, *uxor Thome Pauli*) zabilježeno je u Kotoru 1333. (Mayer 1981: 64). Bugovina je inače i plaža u Čilipima te selo južno od Trebinja.

¹⁰⁰ Osobno ime *Pura* nepoznata postanja navodi ARj (12: 685), a Ivanova (2006: 364) ga dovodi u svezu s rum. *pur*, -ă ‘nevin, častan’.

¹⁰¹ Navedeno se osobno ime u hrvatskoj antroponimiji dovodi u svezu ili s madž. *Székely* ‘pripadnik madžarskoga plemena koje nastanjuje Erdelj’ (usp. prezime *Sekelj*) ili (što je za južne krajeve vjerojatnije) prema gore navedenome rumunjskom osobnom imenu koje se izvodi od rum. pridjeva *sec(ul)* ‘silan, moćan’ (usp. Šimunović 2006: 484 i Ivanova 2006: 394).

¹⁰² Apelativ *baba* može označivati i hrid, veliku stijenu, a *Baba* je ujedno i ime ženskoga demona, personifikacija ženskoga pretka, možda eufemizam za božanstvo plodnosti (Brozović Rončević 1987: 123). Kako u Popovu nailazimo na mnogobrojne prežitke pretkršćanskih hrvatskih vjero-

(TČ), *Boškovića dō* (TČ), *Bräteljín dō* (TČ), *Bùgonj dō* (PR), *Cvijëtín dōlac* (TČ), *Ćórkova dōlina* (B), *Dâjkove dōline* (B, PR, RD), *Đúrin dōlac* (B), *Ívanove dōline* (TČ), *Kramáreva rùpa* (B), *Krñječin dō* (PR), *Kujündžića dōline* (TČ), *Küsēv dō* (G), *Lánića břdo* (PA), *Périna dōlina* (RD), *Pětrove dōline* (RD, TČ), *Râdetino břdo* (TČ), *Răškove dōline* (PA), *Ròsinji dō* (B, RD), *Rùkmāreve dōline* (TČ), *Sěkulov kāmēn* (RD), *Täsāvčeva dōlina* (G), *Tòpalí dō* (RD), *Vícina dōlina* (TČ), *Vídića dōlina* (B), *Vídovića dōlina* (PL), *Vùkanove dōline* (PL), *Vukášín dō* (TČ).

U ovoj skupini toponima ušćuvano je najviše apelativa koji se odnose na geomorfologiju krša: *dolina* (apelativ sadržava 15 toponima), *do* (9), *dolac* (2), *kamen* (1), *ravan* (1) i *rupa* (1). Znatno je manje odraza oronimskih osnova: *brdo* (2) i *glavica* (1).

4.4.1.2. Toponimi od antroponima i fitonima: *Kulášev cèrovac* (B).

4.4.1.3. Toponimi od antroponima i gospodarskih naziva: *Đurasovića/Gélića sàlādž* (< *saladž* ‘gospodarska zgrada u kojoj se čuva kukuruz’ < mađ. *szállás* ‘imanje s gospodarskim zgradama’; PR), *Jùsupov vřt* (TČ), *Lónčevo gúvno* (RD), *Mâlovića zgràda* (RD), *Márina čàtrnja* (PR), *Màrín sâd* (PR), *Màrín sâd* (TČ), *Màtijáš/Matijáševića vřt* (G), *Miloševića stâje* (PR), *Miljānčića ògrade* (TČ), *Múji-no počivalo* (PL), *Pāvlova lazètina* (TČ), *Púrino gúvno* (RD), *Rádića gúvno* (PL), *Ràičeve ògrade* (TČ), *Vúkića gúvno* (TČ), *Vúkića ràmpa* (< *Vukić + rampa* ‘brklja’ [< njem. *Rampe*], TČ), *Vúkića stâje* (TČ), *Vúlin vřt* (V), *Zèč tōr* (TČ).

Najviše toponima iz ove skupine uz antroponim sadržava gospodarske nazive povezane s poljodjelstvom: *gúvno* (4), *vřt* (3), *ograda*¹⁰³ (2), *sad* (2), *lazetina* (1) i *saladž* (1). Uz stočarstvo su povezani apelativi *staja* (2), *počivalo* (1), *tor* (1) i *zgrada* (1). U mjesnoj se toponimiji odrazio i hidronimni naziv *čatrnja*. Spomen je na negdašnju glavnu popovsku prometnicu ušćuvan u okamenjenu apelativu *rampa*.

4.4.1.4. Toponimi od antroponima i naziva kulturnopovijesnoga postanja: *Bòrojevića gràdina* (RD), *Kátina gòmila* (< *gomila*¹⁰⁴ ‘hrpa nabacana kamenja’ < psl. *mogyla* ‘grobní humak’; G, RD), *Márina gòmila* (G, RD).

U Popovu su česte predaje s motivom kamenih svatova koje se ogledaju u toponimima tvorenima od glagola *vjenčavati*, a u Trnčini postoji i predaja o tome

vanja, ne treba odbaciti mogućnost da je dio toponima motiviranih apelativom *baba* zapravo odraz negdašnjih vjerovanja.

¹⁰³ Ograda je u istočnoj Hercegovini ili pregrađeni dio pašnjaka ili dio posjeda seoske zadruge koji je razbijen diobom (usp. Vujičić 1969: 95).

¹⁰⁴ Apelativ *gomila* u mjesnome govoru najčešće označuje grobní humak, neovisno o tome iz kojega povijesnoga razdoblja potječe (tako primjerice može označivati i ilirsko grobište). Na Braču pak *gomila* označuje ‘hrpu kamenja nastalu trijebljenjem kamenja’ (Šimunović 2004: 218). Apelativ kadšto ima navedeno značenje i u Popovu, ali se u Hercegovini češće u istome značenju rabi apelativ *grudina*.

kako su se na jednome mjestu sukobili dvoji svatovi (Katini i Marini) te su na mjestu njihove pogibije podignuti grobni humci (gomile).

4.4.1.5. Toponimi od antroponima i naziva za obitavališta, javne prostore i putove: *Kováčevo sèlo* (TČ), *Miloševića gònjik* (usp. *gonik* ‘put dovoljno širok za dva vola u jarmu’; PR), *Pùljica òmeđina* (G), *Rázmilovića gònjik* (TČ), *Rúžina kùća*¹⁰⁵ (PR).

4.4.1.6. Toponimi od antroponima i naziva uvjetovanih duhovnim i vjerskim životom zajednice: *Kulášev grěb* (V), *Márin vjien*¹⁰⁶ (PR), *Milošev krš* (< *krs* ‘krst, križ’; TČ), *Púrina gròbnica* (RD).

Na lokalitetu *Milošev krs* navodno su Razmilovići ubili osam Senjana (uskoka) i na to mjesto postavili križ. Toponim *Purina grobnica* podsjetnik je na „popa¹⁰⁷ Puru“, koji je po predaji gradio crkvu sv. Nikole u Rupnome Dolu i koji je kod nje pokopan. Navodno je u grobnici bila i knjiga sa zlatnim omotom. Prevorski oronim *Marin vijen* i zažapski toponimi *Marin vijenac* (u Neumu, Slivnu i Vidonjama) povezuju predaje o pastirci Mari koja se bacila niza stijene kako bi izbjegla da je Turci obeščaste. Toponim *Kulašev greb*, smješten između mahala Bojčića i Kulaša na Vojevićima, odnosi se na mjesto pokopa Petra Kulaša koji se oženio za muslimanku iz roda Bojčić te, da bi izbjegao sigurnu smrt, prividno prihvatio islam.

4.4.2. Jednorječni toponimi antroponimnoga postanja

4.4.2.1. Toponimi od posvojnoga pridjeva: *Ràditovo* (PR).

4.4.2.2. Toponimi antroponimnoga postanja tvoreni toponomastičkim sufixsima: *Ásanovica* (PR), *Bòrovina* (RD), *Bràteljina* (TČ), *Budímac* (G. *Budínca*; B, PL, RD), *Bùgovina* (TČ), *Ćórkovina* (PR), *Dòbrākovac* (RD), *Gnjátina* (PR), *Gòjkovice* (RD), *Klobučarica* (PR), *Kněžica*¹⁰⁸ (TČ), *Mànòjlovina* (RD), *Miljāncevina* (TČ), *Rādolica* (RD), *Rādovice* (G), *Ròsulje* (G), *Talājuša* (TČ), *Vùčinac* (TČ), *Vujinuša* (TČ).

Većina sufixsa kojima su tvoreni ojkonomi iz ove skupine označuju pripadnost (-ac, -ica, -ina, -ovac/-evac, -ovica/-evica, -ovina/-evina i -uša).

4.4.2.3. Antroponimi u funkciji toponima: *Bòjčići* (V), *Ćòrci* (PR), *Džāmarije* (TČ), *Grđan*¹⁰⁹ (TČ), *Kuláši* (V), *Kùtlovići* (PR), *Lònci* (TČ), *Miljānčići* (TČ), *Paràunići* (TČ), *Sùšci* (PČ), *Tocílje/Tocílji* (G), *Vòjevići*, *Vúkići* (TČ).

¹⁰⁵ Riječ je o kući Ruže Čokljat.

¹⁰⁶ Naglasak je upravo takav. Riječ o jedinome toponimu na obrađenome području u kojemu sam zabilježio dvosložni izgovor *jata*.

¹⁰⁷ Apelativ *pop* u Popovu označuje i pravoslavnoga i katoličkoga svećenika. Katoličkoga se dijecezanskoga svećenika u Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji češće naziva *dumo* (< lat. *dominus*).

¹⁰⁸ Na Knežici je navodno ubijen skupljač danka.

¹⁰⁹ Navodno je voda iz Grdana ljekovita. Pridjev *grđ* u toponimiji Istarskoga razvoda nosio je značenje golem (usp. Grdoselo; Šimunović 1976: 23), pa ne treba posve odbaciti ni tu motivaciju.

Većina je toponima iz ove skupine motivirana mjesnim rodnim imenima ili prezimenima te su nastali pluralizacijom. Hidronim *Grdan* vjerojatno je eliptičnoga postanja (< **Grdanje vrelo* ‘Grdanovo vrelo’).

4.5. Toponimi etničkoga ili etnonimskoga postanja:

Grčkā plōča (PR), *Grčkē plōče* (RD), *Gúvna trmačkā* (TČ), *Prèvorskā gúvna* (TČ), *Ràvanjskī dô* (B), *Sènjanova gràdina* (RD), *Tòcìljskī klánac* (B), *Vlāškō pòlje* (TČ).

Pridjev *grčki* odnosi se u Popovu na starinu objekta i na graditeljsko umijeće zidara ili klesara koji ju je izgradio, a ne na vjersku pripadnost (tumačenje prema pridjevu *grčki* ‘pravoslavni’ nahodimo samo među pravoslavicima u Popovu i možemo ga smatrati naknadnom pučkom etimologijom). Zabilježen je i etnonim *Vlah* koji je uvjetovan nazočnošću Vlaha Kutlovića u obrađenoj području. U mjesnoj su toponimiji ušćuvani mjesni ktetici *ravanjski* (< *Ravno*), *tociljski* (< *Tocilji*) i *trmački* (< *Trnčina*) te etnik *Senjanin* (< *Senj*) kao spomen na uskočke upade.

4.6. Toponimi nejasna postanja ili motivacije:

*Búder*¹¹⁰ (TČ), *Dèti*¹¹¹ (TČ), *Dragitòrine* (TČ), *Dùbrovač kāmēn*¹¹² (G, RD), *Glāušnā glāvica* (RD), *Grnjùrica* (PR), *Gùćenovac* (G), *Kùdin dô* (PA), *Lèšìn* (TČ), *Líževine* (RD), *Pàmēn dô*¹¹³ (G), *Platàrice* (TČ), *Prèd/pradnī dô* (RD).

5. Jezično raslojavanje toponima

U mjesnoj toponimiji nahodimo tragove različitih jezičnih sustava. Najstariji je sloj koji se odrazio u zažapskoj toponimiji predrimski. On obuhvaća odraze apelativa neindoeuropskoga mediteranskog postanja te ilirske jezične prežitke koji su se toponimizirali. S obzirom na to da su navedeni jezici veoma slabo poznati, pripadnost je pojedinoga toponima tomu sloju najteže odrediti. Predrimskome sloju obično se pridružuju toponimi koje ne možemo izvoditi iz grčkoga i latinskoga. Mogućim se ilirskim prežiticima drže apelativi *rěpa* ‘hrpa kamenja’ (usp. toponim *Repišta*) i *timor* ‘kamenjar’ (usp. toponime *Timor*). Ilirski je sloj, kao i u dru-

¹¹⁰ Vjerojatno je riječ o vlaškome prežitku koji se dovodi u svezu s romanskom osnovom *bod-*. U slovenskome jeziku postoji glagol *bodlati* ‘puniti, nadijevati’, tako da bi toponim *Buder* bio usporediv s hrvatskim toponimom *Objedovište*. Ne treba odbaciti ni mogućnost da je riječ o toponimu tvorenome antroponimom izvedenim od iste osnove (usp. ojkonom *Budrovci* kod Đakova).

¹¹¹ Možda prema alb. *deti* ‘slanovodan’.

¹¹² Vjerojatno je prvi član antroponimnoga postanja (< *Dubrovac*).

¹¹³ Možda prema rum. *pămînt* ‘pod’ (usp. lat. *pavimentum*; REW, 6312, 520). Na tu su me mogućnost (uz upozorenje da je iznesem s određenom dozom opreza) upozorili kolege Dubravka Ivšić i Tijmen Pronk te im ovom prigodom zahvaljujem.

gim hrvatskim krajevima, ušćuvan isključivo u oronimiji. Jamačno je i jedan dio toponima albanskoga postanja ušćuvan u toponimiji ovoga područja starijim postanjem ilirski. Albanski se jezični sloj ogleda u toponimu *Vardišta* (< *varda* ‘stražište’; usp. alb. *vardhë* ‘straža’).

Odraze latinskih ili dalmatskih apelativa nalazimo u toponimima: *Banjica* (usp. lat. *balnea*), *Klačina* (< *klačina* ‘vapnenica, mjesto na kojemu se gasi vapno’; usp. dalm. **calce* ‘vapno’), *Pučin do* (< *puč* ‘zdenac’ < dalm. **puteu* < lat. *puteus* ‘zdenac, studenac; zbiralište vode, kaljuža’). Iz latinskoga je izravno u praslavenski posuđen apelativ *čatrnja*, a u hrvatski su jezik dalmatskim posredništvom ušli i mnogi apelativi grčkoga postanja (npr. *ploča* i *spila*). Supstratnoga je romanskoga podrijetla i biljni naziv *pipun* te apelativ *burilo*¹¹⁴ ‘posuda za nošenje pitke vode’), za koji je teško utvrditi iz kojega je romanskoga jezika posuđen.

Mlađi se romanski sloj dijeli na mletački i vlaški. Talijanski je podsloj zastupljen među gospodarskim (*Džardin* < tal. *giardino* ‘vrt’) toponimima. Vlaški je podsloj zastupljen pak u ratarstvu (*Prlo* < *prlo* ‘pasjeka’; usp. rum. *a pîrli* ‘paliti, žeci’ i *Razbojišta*; usp. rum. *război* ‘novoiskrčena zemlja’), stočarstvu *Dimitor* (vlaška istovrijednica toponima *Počivala*) i u nekim toponimima antroponimnoga postanja (npr. *Sekulov kamen*).

Mnogi su apelativi temeljnoga hrvatskog jezičnog sloja Popovcima danas posve neprozirni bilo da je riječ o zemljopisnim (npr. *gat* ‘nasip’, *humac* ‘brijeg’, *lug* ‘močvara’, *naklo* ‘mokrina’, *resan* ‘blato’), zoonimijskim (*osao*), gospodarskim (*plužina*) ili kulturnopovijesnim nazivima (*ostrog* ‘utvrda’).

Gotovo četrstogodišnja osmanlijska vladavina ostavila je traga u mjesnoj toponimiji. Turski je adstratni sloj u Trnčini manje zastupljen nego u nekim drugim popovskim naseljima u kojima nije bilo muslimana ili je njihov udjel bio manji nego u Trnčini (poput Orahova Dola, Ravnog i Zavale). Ostavio je traga u zemljopisnome nazivlju (*Surdup* < tur. *surduk* ‘klanac’), toponomastičkim metaforama (*Bakračuša* < *bakrač* ‘bakreno vjedro kojim se zaima voda’ < tur. *bakraç*) te kulturnopovijesnim (*Kula* < tur. *kule* ‘utvrda’ i *Mejdan* < *meydan* ‘bojno polje’), gospodarskim toponimima (*Bašče* < *bašča* ‘vrt’ < tur. *bahçe*) i toponimima tvorenim od antroponima (*Asanovica*).

Znatno su manje zastupljeni njemački i mađarski jezični sloj koji su prodrli tijekom kratke austrougarske uprave. Njemački je jezični sloj povezuje se s prolaskom željezničke pruge kroz Popovo prema Dubrovniku (*Rampa* < njem. *Rampe*). Mađarski se jezični sloj odrazio u apelativu *saladž* (usp. mađ. *szállás*).

¹¹⁴ O veoma složenoj etimologiji apelativa *burilo* vidi u JE 1: 42–44.

6. Zaključak

U ovome se radu obrađuje oko 450 toponima sela Trnčina u jugozapadnome dijelu Popova. Navedeno se naselje sastoji od osam zaselaka (Brestica, Gajic, Paraunići, Planjak, Prijedor, Rupni Do, Trnčina i Vojevići) od kojih je većina bila trajno naseljena do 1990-ih godina, šest naselja raseljenih najkasnije sredinom 18. st. zbog uskočkih i osmanlijskih napada (Ćorci, Gojkovice, Kutlovići, Sušci, Tocijli i Vitine) te jednoga povremenog naselja (Stara). Iako se od suvremenih naselja u povijesnim vrelima prije 17. st. spominje samo naselje Rupni Do (1468.), područje je Trnčine bilo naseljeno i tijekom srednjega vijeka o čemu svjedoče dokumenti iz 14. i 15. st. u kojima se na području Trebimlje (širega područja kojemu Trnčina pripada) spominju Vlasi Kutlovići te vlasteoski rod Tasovac. Nakon osmanlijskih osvajanja na području se Trnčine (u Rupnome Dolu) spominje rod Andrijašević među čijim su pripadnicima bila i dvojica biskupa. Sama se Trnčina spominje tek početkom 17. st. pod imenom *Trmčina* (*Tarmcina*), a s obzirom na ženski etnik *Trmačka* i kтетик *trmački*, ojkonom bi se mogao dovesti u vezu s apelativom *trma* 'izmaglica' te bi mogao biti uvjetovan položajem naselja na južnome obodu Popovskoga polja.

Povijesne su okolnosti uvelike odredile i značajke mjesne toponimije. Zanimljivo je da se pojedini toponimi u različitim zaseocima različito naglašuju, postoje različiti etnici za pojedina naselja s obzirom na vjersku pripadnost stanovništva (tako se katoličke stanovnice Vojevića zovu Kulašuš, a muslimanske Bojkuš), a u Trnčini je i udio toponima motiviranih antroponimima razmjerno malen u odnosu na ostatak Popova. Razlogom bi manjega udjela te skupine toponima mogla biti činjenica da se u većemu dijelu zaselaka, i mlađih (poput Brestice, Gajica, Paraunića ili Planjaka) i starijih (poput Rupnoga Dola), nakon uskočkih pustošenja i mletačko-osmanlijskih ratova starije stanovništvo iselilo (uglavnom u Dalmaciju) te se na njihovo mjesto naselilo mlađe stanovništvo iz okolnih sela kojima je područje Trnčine služilo za stočaranje. Od adstratnih je slojeva veoma zanimljiv vlaški iako je razmjerno slabo zastupljen (izdvajam toponim *Dimitor*). Zanimljivo je da je turski adstratni sloj u odnosu na ostatak Popova razmjerno slabo zastupljen iako je Trnčina jedno od rijetkih popovskih naselja u kojemu udio muslimanskoga stanovništva prelazi 10 %.

Literatura

- ALERIĆ, DANIJEL. 1985. Porfirogenetovi zahumski toponimi. *Rasprave Zavoda za jezik*, 10/11, Zagreb, 27–48.
- ALIČIĆ, AHMED S. 1985. *Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovine*. Sarajevo: Orijentalni institut u Sarajevu.
- ARJ = *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. 1881. – 1976. Zagreb: JAZU.

- BEZLAJ, FRANCE. 2003. *Zbrani jezikoslovni spisi I – II*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 1997. Hidronimi s motivom vrelišta na povijesnome hrvatskom prostoru. *Folia onomastica Croatica*, 6, Zagreb, 7–40.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 1999. Nazivi za blatišta i njihovi odrazi u hrvatskoj toponimiji. *Folia onomastica Croatica*, 8, Zagreb, 1–40.
- BROZOVIĆ RONČEVIĆ, DUNJA. 2003. Inojezični elementi u hrvatskome zemljopisnom nazivlju. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 12, Zagreb, 3–14.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, ANKICA. 2012. Etnici i ktetici u Drniškoj krajini. *Folia onomastica Croatica*, 21, Zagreb, 17–36.
- DRAGANOVIĆ, KRUNOSLAV. 1937. *Massenuebertritte von Katholiken zur „Orthodoxie“ im kroatischen Sprachgebiet zur Zeit der Tuerkenherrschaft*. Rim.
- FERMENDŽIN, EUZEBIJE. 1892. *Acta Bosnae potissimum ecclesiastica cum insertis editorum documentorum regestis : ab anno 925 usque ad annum 1752*. Zagreb: JAZU.
- FILIPOVIĆ, MILENKO S.; MIĆEVIĆ, LJUBO. 1959. Popovo u Hercegovini. *Djela odjeljenja istorisko-filoloških nauka naučnoga društva NR Bosne i Hercegovine*, 15 (11), Sarajevo.
- FRANČIĆ, ANĐELA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 1997. – 1998. Antonimija u hrvatskoj ojkonomiji. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 23–24, Zagreb, 77–102.
- GOLUŠIĆ, ANTUN. 1991. *Rodovi Slanskog primorja*. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 2, Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- GRKOVIĆ, MILICA. 1983. *Imena u Dečanskim hrisovuljama*. Novi Sad: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskoga fakulteta u Novome Sadu.
- GUŠIĆ, MARIJANA. 1974. Etnološka struktura transhumantnog stočarstva na tlu Jugoslavije. *Rad 21. Kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije*, Čapljina, 85–101.
- HALILOVIĆ, SENAHID. 1996. Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke. *Bosanskohercegovački zbornik*, 7, Sarajevo.
- HRABAK, BOGUMIL. 1985. Zemljišne parcele feudalaca i muslimanskih seljaka u Popovu, Zažablju i Trebinju početkom Morejskog rata. *Tribunia*, 9, Trebinje, 31–46.
- IVANOVA, OLGA. 1982. Kon značenjeta na balvan vo makedonskata toponimija. *Onomastica Jugoslavica*, 9, Zagreb, 41–44.
- IVANOVA, OLGA. 2006. *Makedonski antroponomastikon (XV – XVI. vek)*. Skopje: Olga Ivanova.
- JACĀVA-ULČAR. 2002. Kon etimologijata nas geografski termini vo makedonskata i vo hrvatskata toponimija. *Folia onomastica Croatica*, 11, Zagreb, 103–112.

- JACOV, MARKO. 1983. *Spisi tajnoga vatikanskog arhiva veka XVI – XVIII veka*. Beograd: SANU.
- JIREČEK, KONSTANTIN. 1892. *Spomenici srpski 11*. Beograd: Srpska kraljevska akademija.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 1998. *Litterarum studia*. Zagreb: Matica hrvatska.
- KREŠIĆ, MILENKO. 2006. Katolici Trebinjsko-mrkanske biskupije prema popisu nadbiskupa Marka Andrijaševića 1733. godine. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 48, Zadar, 439–452.
- KRISTE, ĐURO. 1999. *Župa Trebinja*. Dubrovnik: Župa sv. Petra (Dubrave Hrid).
- KRISTE, ĐURO. 2007. *MORAŠNICA. Slike jednog vremena*. Dubrovnik: PGM Raguša.
- KURTOVIĆ, ESAD. 2011. Seniori hercegovačkih Vlaha. *Zbornik Hum i Hercegovina kroz povijest*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 647–696.
- LIGORIO, ORSAT. 2011. *Još nešto o akcentu naših romanizama* (uručak).
- LUČIĆ, IVO. 2009. *Povijest dinarskog krša na primjeru Popova polja* (doktorat). Nova Gorica: Univerza v Novi Gorici Fakulteta za podiplomski študiji.
- MARIĆ, MARINKO. 2011. Katoličko stanovništvo Orahova Dola i Zavale. *Od Dubrave do Dubrovnika, Humski zbornik*, 13, Neum – Dubrovnik, 111–167.
- MAYER, ANTUN. 1981. *Kotorski spomenici: Druga knjiga kotorskih notara, god. 1329., 1332. – 1337*. Monumenta Catarensija, 2. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti.
- MURATTI, OLGA. 2001. Ostali su samo spomenici na golim ledinama. *Vrutak*, 6, Hutovo, 48–50.
- MILIĆEVIĆ, RISTO. 2005. *Hercegovačka prezimena*. Beograd: Svet knjige.
- MVŽG = *Matice vjenčanih župe Gradac 1720. – 1830*.
- PANDŽIĆ, BAZILJE. 1988. Trebinjska biskupija u tursko doba. *Tisuću godina trebinjske biskupije*, Sarajevo, 91–124.
- PATSCH, CARL. 2005./2006. Prilozi za etnologiju istočne Europe – Nekadašnja gustoća naselja ilirskoga krša. *Status*, 8, Mostar, 156–180.
- PCG = *Prezimena u Crnoj Gori* 2003. Cetinje: Montenegrin Ethnic Association of Australia.
- PERIĆ, RATKO. 2006. Stanje duša u župama Hrasno i Dubrave. *300 godina župe Dubrave: Humski zbornik*, 9, Aladinići, 159–202.
- POPIS 1879 = *Ortschafts und Statistiks von Bosnien und Herzegovina / Statistika miesta i pučanstva Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: K. u. k. Regierungsdruckerei.
- POPIS 1895 = *Hauptresultate des Volkszählung in Bosnien und der Herzegovina vom 22. April 1895*. Sarajevo: Statistische Departement der Landesregierung.
- PULJIĆ, IVICA. 2001. Podaci iz Matice krštenih župe Lisac. *Vrutak*, 6, Hutovo, 58.

- PULJIĆ, IVICA. 2008. *Popisi izbjeglica iz Donje Hercegovine u Dubrovačko primorje 1875. – 1878. godine, Humski zbornik*, 11, Neum.
- PULJIĆ, IVICA; VUKOREP, STANISLAV; BENDER, ĐURO. 2001. Stradanja Hrvata tijekom Drugog svjetskog rata i poraća u istočnoj Hercegovini. *Humski zbornik*, 5, Zagreb.
- REW = Wasmer, Max. 1950. – 1958. *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Winter.
- SBiH = *Stanovništvo Bosne i Hercegovine: narodnosni sastav po naseljima*, 1995. Zagreb: Državni zavod za statistiku.
- SIVRIĆ, MARIJAN. 1999. Srednjovjekovna humska župa Luka. *Srednjovjekovne humske župe*, Mostar, 71–117.
- SIVRIĆ, MARIJAN. 2003. *Migracije iz Hercegovine na dubrovačko područje (1667. – 1808.): Humski zbornik*, 6, Dubrovnik – Mostar.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR; JURIĆ, ANTE. 2004. Krški leksik zadarske regije. *Geoadria*, 9/2, Zadar, 159–172.
- STANKOVSKA, LJUBICA. 1992. Antroponimskata baza *Hot-/Hst-* zastapena vo makedonskata toponimija. *Folia onomastica Croatica*, 1, Zagreb, 55–81.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1976. Toponimija Istarskog razvoda. *Onomastica Jugoslavica*, 6, Zagreb, 3–34.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2004. *Bračka toponimija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2005. *Toponimija istočnojadranskoga prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- VEKARIĆ, NENAD. 1996. *Pelješki rodovi (L – Ž)*, sv. 2. Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice, knjiga 6, sv. 1. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2006. Dobranjska prezimena i nadimci. *Folia onomastica Croatica*, 15, Zagreb, 191–216.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2008. O ojkonimima Trebimlja/Trebinja i Trijebanj. *Stolačko kulturno proljeće*, 6, Stolac, 293–300.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2009a. Gradačka toponimija. *Folia onomastica Croatica*, 18, Zagreb, 171–222.
- VIDOVIĆ, DOMAGOJ. 2009b. Utjecaj migracija na novoštokavske ijekavske govore u Neretvanskoj krajini i Donjoj Hercegovini. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 15, Zagreb, 283–304.

- VINJA = *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku, I – III*. 1998 – 2004. Zagreb: HAZU, Školska knjiga.
- VUJIČIĆ, DRAGOMIR. 1969. Topografski apelativi Zubaca u Hercegovini. *Onomastica Jugoslavica*, 1, Ljubljana, 89–104.
- VUJIČIĆ, DRAGOMIR. 1970. Dva važna jezička obilježja hercegovačke mikrotoponimije. *Onomastica Jugoslavica*, 2, Ljubljana, 129–131.

Toponymy of the Village of Trnčina in Popovo

Abstract

On the basis of field work and a review of historical data, around 450 toponymic types in the village of Trnčina in the southwestern part of Popovo are analysed. In the first part of the paper, the geographic location of the village, a short historical overview and demographic conditions are provided. In the second part of the paper, some distinctive dialectological features (e.g. rarely confirmed negative forms of the present of the verb *htjeti*: *nêteš*, *nête* i *nêtě*) are described. In the third part, local oikonyms are explained, the first historical confirmations of these oikonyms are provided, and local genuses are listed. In the fourth part, other village toponyms are classified according to their motivation, and in the fifth part of the paper, toponyms are divided according to linguistic origin. Out of the rich toponomastic data reviewed, the toponym *Dimitor* is analysed as the most likely Walachian remnant (comparable to Croatian toponym *Počivala*).

Ključne riječi: Trnčina, toponimija, ojkonomija, mjestopis, vlaški prežitci

Key words: Trnčina, toponymy, oikonymy, topography, Walachian remnant